

ZA NAMI PRZED NAMI

RÜCKBLICK AUSBLICK

Leitfaden zur
deutsch-polnischen
Kulturvermittlung

Przewodnik po
niemiecko-polskim
pośrednictwie
kulturowym

INHALT SPIS TREŚCI

- 03 **Grußworte / Słowa powitania**
Ministerin Dr. Manja Schüle (MWFK)
Minister Steffen Freiberg (MBJS)
Intendant
Förderverein
- 14 **Spannungsfelder-Projekte**
Projekty z cyklu „Obszary napięć”
- 24 **Sollte ein Orchester die nächste Generation
musikalisch fördern?**
Czy orkiestra powinna rozwijać muzycznie następne
pokolenia?
Howard Griffiths
- 32 **Ausgangslage: Deutsch-Polnische Education-Projekte des BSOF**
Sytuacja wyjściowa: Polsko-niemieckie projekty edukacyjne BSOF
Christine Hellert
- 41 **Durchführung: Deutsch-Polnische Education-Projekte des BSOF**
Realizacja: Polsko-niemieckie projekty edukacyjne BSOF
Christine Hellert

- 49 **Deutsch-Polnische Jugendbegegnungen als Grundlage
interkulturellen Verständnisses**
Polsko-niemieckie spotkania młodzieży jako podstawa
porozumienia międzykulturowego
Prof. Stephan Wolting
- 57 **Der Einfluss von Musik auf die emotionale Entwicklung
bei Begegnungen von Kindern und Jugendlichen**
Wpływ muzyki na rozwój emocjonalny podczas spotkań dzieci
i młodzieży
Dr. Barbara Weiser-Lada
- 63 **Kulturelle Bildung mit langem Atem**
Edukacja kulturalna jako długotrwały proces
Achim Müller/IKM
- 68 **Schülerstimmen zum Projekt**
Głosy uczniów na temat projektu
- 72 **Fragen an die deutsche Lehrerin Ines Strey**
Pytania do niemieckiej nauczycielki Ines Strey
Karl-Liebknecht-Gymnasium Frankfurt (Oder)
- 77 **Fragen an die polnische Lehrerin Alicja Ciesielka**
Pytania do polskiej nauczycielki Alicji Ciesielki
Uniwersyteckie Liceum Ogólnokształcące w Słubicach
- 81 **Warum die Sparkasse Kinder- und Jugendprojekte fördert**
Dlaczego Sparkasse wspiera projekty dla dzieci i młodzieży
Veit Kalinke, Vorsitzender des Vorstandes der Sparkasse Oder-Spree
Przewodniczący zarządu Sparkasse Oder-Spree
- 84 **Daten und Fakten / Dane i fakty**

GRUSSWORTE SŁOWA POWITANIA

Liebe Leserinnen, liebe Leser,

Spannungen entstehen aus Gegensätzen – aus gegensätzlichen Vorlieben, Vorstellungen, Vorgehensweisen – ob im privaten Bereich oder im gesamtgesellschaftlichen Kontext. Dabei müssen Spannungen nichts Negatives bedeuten, sondern können überaus anregend sein. Siehe Kunst und Kultur: Kreatives Schaffen ernährt sich von Spannungen.

Darauf basiert auch die Education-Reihe „Spannungsfelder“ des Brandenburgischen Staatsorchesters Frankfurt – die der von mir hoch geschätzte Howard Griffiths, ehemaliger Generalmusikdirektor und Chefdirigent, im Jahr 2022 initiiert hat.

Unsere Gesellschaft braucht junge Menschen, die kreativ, verantwortungsbewusst und eigenständig handeln. Die „Spannungsfelder“ haben diese Fähigkeiten auf eindrucks- wie anspruchsvolle Weise trainiert. Das Ziel in jedem Projektjahr: 14-18-Jährige aus Frankfurter und polnischen Schulklassen haben sich mit vermeintlich gegensätzlichen Wortpaaren wie Musik und Technik, Orient und Okzident, Lüge und Wahrheit künstlerisch auseinandergesetzt – und womöglich Verbindendes gefunden.

Das Finale der Projektreihe, für das ich ausgesprochen gerne die Schirmherrschaft übernommen habe, widmet sich zwei starken Gefühlen: Mut und Angst. Wir wissen nur allzu gut: Es sind nicht immer die großen Krisen und Konflikte, die

Szanowni Państwo,

napięcia między ludźmi wynikają z różnic i przeciwstawnych preferencji, idei i podejść, zarówno w sferze prywatnej, jak i w szerszym kontekście społecznym. Napięcia niekoniecznie muszą być negatywne – mogą być niezwykle stymulujące. Widać to na przykład w sztuce i kulturze: twórczość karmi się napięciami.

To również podstawa cyklu edukacyjnego „Obszary napięć” Brandenburgskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie, zainicjowanego w 2021 roku przez Howarda Griffithsa, byłego Dyrektora Muzycznego i Pierwszego Dyrygenta, którego darzę wielkim szacunkiem.

Nasze społeczeństwo potrzebuje młodych ludzi, którzy działają kreatywnie, odpowiedzialnie i niezależnie. Program „Obszary napięć” rozwijał te umiejętności w imponujący i wymagający sposób. Celem każdego projektu było to, aby 14-18-latkowie z frankfurckich i polskich klas szkolnych artystycznie zgłębiali pozornie sprzeczne pary pojęć, takie jak muzyka i technologia, orient i zachód, kłamstwo i prawda – i być może odkryli wspólny mianownik.

Finał cyklu projektów, nad którym z wielką przyjemnością objęłam patronat, poświęcony jest dwóm silnym emocjom: odwadze i strachowi. Wiemy aż za dobrze, że nie zawsze tylko poważne kryzysy i konflikty wywołują strach. Także mniejsze, osobiste wstrząsy wystarczą, by stracić odwagę w życiu. To, czy

Angst machen. Um (Lebens-)Mut zu verlieren, reichen private Erschütterungen aus. Ob wir Ängsten hilflos ausgeliefert sind, wie wir sie in Mut verwandeln können, damit setzen sich die Jugendlichen auf unterschiedliche, kreative Weise auseinander – mit Musik von Gershwin bis Ravel, mit von den Schülern geschriebenen Texten.

Ich freue mich sehr, dass das BSOF den Abschluss der Reihe zum Anlass nimmt, um sich mit Expertinnen und Experten aus Kultur, Bildung und Wissenschaft über Kulturelle Bildung, insbesondere über die Education-Reihe als Best-Practice-Beispiel auszutauschen. Das Symposium soll anderen Orchestern, Kulturinstitutionen und vor allem Schulen Wege zeigen, wie solche Projekte umgesetzt werden und den Musik-, Kunst- und Ethikunterricht ergänzen können.

Wenn es um die Teilhabe an Kultur im Besonderen und am gesellschaftlichen Leben im Allgemeinen geht, spielt Kulturelle Bildung keine kleine Rolle, weil sie neue Perspektiven eröffnet, den Blick weitert, toleranzfördernd wirkt. Und weil sie Freude macht!

Mein Dank geht an das Brandenburgische Staatsorchester Frankfurt – insbesondere an Howard Griffiths – und an die kooperierende Musikgesellschaft Słubice für diese so innovative wie wunderbare Education-Reihe!

Ihre Dr. Manja Schüle

*Ministerin für Wissenschaft,
Forschung und Kultur des Landes
Brandenburg*

jesteśmy bezradnie zdani na łaskę naszych lęków czy też możemy przekształcić je w odwagę, młodzi ludzie sprawdzają na różne, kreatywne sposoby – z muzyką od Gershwina po Ravela i tekstami napisanymi przez samych uczniów.

Cieszę się, że BSOF wykorzystuje zakończenie cyklu jako okazję do spotkania się z ekspertami ze środowiska kulturalnego, edukacyjnego i akademickiego, aby omówić edukację kulturalną, a w szczególności cykl swoich projektów edukacyjnych jako przykład najlepszych praktyk. Sympozjum ma na celu zaprezentowanie innym orkiestrom, instytucjom kulturalnym, a zwłaszcza szkołom, sposobów realizacji takich projektów i uzupełnienia nimi zajęć z muzyki, plastyki i etyki.

Jeśli chodzi o uczestnictwo w kulturze, a w szczególności w życiu społecznym w ogóle, edukacja kulturalna odgrywa tutaj znaczącą rolę, ponieważ otwiera nowe perspektywy, poszerza horyzonty i promuje tolerancję. Również dlatego, że jest świetną zabawą!

Składam serdeczne podziękowania dla Brandenburskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie – a szczególnie dla Howarda Griffithsa – oraz współpracującego z nią Słubickiego Towarzystwa Muzycznego za ten innowacyjny i wspaniały cykl edukacyjny!

Z wyrazami szacunku
Dr. Manja Schüle

*Minister nauki, badań i kultury
kraj związkowego Brandenburg*

Sehr geehrte
Damen und Herren,

klassische Musik, Symphonien und Ouvertüren sind nicht nur etwas für Opernhäuser und Erwachsene. Auch und gerade junge Menschen finden schnell einen Zugang zu und durch Musik. Ein besonderer Zauber springt über, wenn Musik erlebbar wird: durch mitmachen, mitsingen und mittanzen.

Wenn Musik zur Erfahrung wird, öffnet sie Türen: zu Emotionen, Gemeinschaft und neuen Perspektiven. Die deutsch-polnischen Education-Projekte des Brandenburgischen Staatsorchesters Frankfurt (Oder) haben genau das ermöglicht. Schülerinnen und Schülern wurden nicht nur klassische Werke nahegebracht, sondern ganze Welten: Musik, Tanz, bildende und darstellende Kunst.

Es freut mich, dass die Projekte während der Corona-Pandemie nicht eingestellt, sondern flexibel weiterentwickelt wurden. Neue Formate und kreative Vermittlungswege haben gezeigt, wie vielfältig Kulturelle Bildung sein kann. Diese

Szanowni Państwo,

muzyka klasyczna, symfonie i uvertury mogą być czymś więcej niż zawartością programów sal koncertowych czy rozrywką przeznaczoną tylko dla osób dorosłych. Również, a nawet szczególnie młodzi ludzie szybko odnajdują kontakt z muzyką i poprzez nią. Szczególny urok mają dla nich projekty, podczas których muzyka staje się żywym doświadczeniem: poprzez uczestnictwo, śpiewanie i taniec.

Kiedy muzyka staje się doświadczeniem, otwiera kolejne drzwi: do emocji, wspólnoty i nowych perspektyw. Polsko-niemieckie projekty edukacyjne Brandenburskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie nad Odrą właśnie to umożliwiały. Uczniowie i uczennice poznawali nie tylko dzieła klasyczne, ale całe towarzyszące im dziedziny: muzykę, taniec, sztuki plastyczne i aktorskie.

Cieszę się, że podczas pandemii koronawirusa projekty te nie zostały przerwane, lecz mogły być rozwijane w sposób elastyczny. Nowe formaty i kreatywne metody

Vielfalt ist ein Gewinn — für die Schülerinnen und Schüler und für die deutsch-polnische Grenzregion.

Über Kunst kann erfahrbar werden, was wir anders nicht ausdrücken oder verstehen können. Musik kann trösten, Literatur neue Fragen aufwerfen, Tanz beglücken, Theater uns berühren und mitfühlen lassen. Kunst macht uns sensibel für Zwischentöne, für das Uneindeutige und Widersprüchliche. Diese Sensibilität ist wichtig, gerade in der Auseinandersetzung mit großen Themen, wie sie die Education-Projekte aufwerfen: Angst und Mut, Recht und Gerechtigkeit, Lüge und Wahrheit.

Die Education Projekte schaffen Begegnungen – und zwar gleich mehrfach: Jugendliche begegnen der Kunst als Ausdrucksform und beschäftigten sich mit grundlegenden Fragen. Aber sie begegnen auch sich gegenseitig: Junge Menschen aus Polen und Deutschland arbeiten hier zusammen, schließen Freundschaften. In der Kulturellen Bildung können kulturelle, soziale oder persönliche Grenzen spielerisch und mit Leichtigkeit überwunden werden. Kulturelle Bildung, einschließlich der Musikvermittlung stärkt außerdem die Gesamtpersönlichkeit, schafft soziale und kulturelle Verbundenheit und fördert die Kreativität.

Ich danke dem Brandenburgischen Staatsorchester Frankfurt ganz herzlich für die langjährige Organisation und engagierte Umsetzung der Education-Projekte. Und ich wünsche den Lesenden einen inspirierenden Einblick!

Steffen Freiberg

Minister für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg

przekazywania treści pokazały, jak różnorodna może być edukacja kulturalna. Ta różnorodność jest wartością — zarówno dla uczniów, jak i dla przygranicznego regionu polsko-niemieckiego.

Dzięki sztuce możemy doświadczyć tego, czego inaczej nie moglibyśmy wyrazić ani zrozumieć. Muzyka potrafi pocieszać, literatura stawiać nowe pytania, taniec cieszyć, teatr poruszać i umożliwiać współodczuwanie. Sztuka uwrażliwia nas na niuanse, na niejednoznaczność i sprzeczności. Ta wrażliwość jest ważna, szczególnie w konfrontacji z wielkimi tematami, jakie poruszają projekty edukacyjne: strach i odwaga, prawo i sprawiedliwość, kłamstwo i prawda.

Projekty edukacyjne tworzą spotkania – i to wielokrotnie: młodzież spotyka się ze sztuką jako formą wyrazu i zajmuje się ważnymi tematami. Ale spotykają się także ze sobą nawzajem: młodzi ludzie z Polski i Niemiec współpracują tutaj, nawiązują przyjaźnie. W edukacji kulturalnej granice kulturowe, społeczne czy osobiste mogą być łatwo pokonywane poprzez wspólną zabawę. Edukacja kulturalna, w tym przekazywanie muzyki, wzmacnia również całościową osobowość, tworzy więzi społeczne i kulturowe oraz wspiera kreatywność.

Serdecznie dziękuję Brandenburgskiej Orkiestrze Państwowej we Frankfurcie nad Odrą za wieloletnią organizację i pełną zaangażowania realizację projektów edukacyjnych. Życzę również czytelnikom broszury inspirującej lektury!

Steffen Freiberg

Minister Edukacji, Młodzieży i Sportu Kraju Związkowego Brandenburgia

Liebe Freundinnen und Freunde des Brandenburgischen Staatsorchesters Frankfurt!

Als ich zur Spielzeit 2018/19 meine Arbeit als Intendant des Brandenburgischen Staatsorchesters Frankfurt begann, waren die großen deutsch-polnischen Education-Projekte gerade abgeschlossen, und im September 2018 erhielt das Orchester den Sonderpreis der Deutschen Orchester-Stiftung „Innovatives Orchester“.

Die Qualität dieser herausragenden deutsch-polnischen Education-Arbeit, initiiert vom damaligen Chefdirigenten und künstlerischen Leiter des BSOF, Howard Griffiths, hat mich tief beeindruckt.

Zugleich war mir von Beginn an klar, dass dieses Werk unbedingt fortgeführt werden musste. Das war angesichts der hohen Kosten solcher externen Sonder-Projekte nicht einfach, denn diese Ausgaben können aus dem regulären Orchesterbudget nicht vollständig finanziert und müssen stets zusätzlich eingeworben werden.

In all den Jahren konnten wir auf viele Förderer und Unterstützer bauen: an erster Stelle das Land Brandenburg und die Stadt Frankfurt (Oder) als Zuwendungsgeber und Orchesterträger; hinzu kamen die EWE-Stiftung, die Investitionsbank des Landes Brandenburg, das Europaministerium, das Deutsch-Polnische Jugendwerk, Förderprogramme von INTERREG Brandenburg-Polen – und immer wieder die Sparkasse Oder-Spree.

Dann kam die Corona-Pandemie – und nichts blieb, wie es war.

Droge przyjaciółki i drodzy przyjaciele Brandenburgskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie!

Kiedy rozpocząłem pracę jako dyrektor Brandenburgskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie w sezonie artystycznym 2018/19, właśnie zakończyły się wielkie niemiecko-polskie projekty edukacyjne, a we wrześniu 2018 roku orkiestra otrzymała specjalną nagrodę Fundacji Niemieckich Orkiestr „Innowacyjna Orkiestra”.

Jakość tej wybitnej niemiecko-polskiej pracy edukacyjnej, zainicjowanej przez ówczesnego dyrygenta i dyrektora artystycznego BSOF, Howarda Griffithsa, zrobiła na mnie duże wrażenie.

Jednocześnie od samego początku było dla mnie jasne, że to dzieło musi być kontynuowane. Nie było to łatwe, biorąc pod uwagę wysokie koszty takich zewnętrznych projektów specjalnych, ponieważ te wydatki nie mogą być w pełni finansowane z normalnego budżetu orkiestry i zawsze muszą być pokrywane dodatkowo.

Przez wszystkie te lata mogliśmy liczyć na wielu mecenasów i wspierających: na pierwszym miejscu na kraj Brandenburgia i miasto Frankfurt nad Odrą jako darczyńców oraz sponsorów orkiestry; do tego dochodziły Fundacja EWE, Bank Inwestycyjny Kraju Brandenburgia, Ministerstwo ds. Europejskich, Niemiecko-Polska Współpraca Młodzieży, programy wsparcia INTERREG Brandenburgia-Polska – i przy każdym projekcie Sparkasse Oder-Spree.

Potem nadeszła pandemia koronawirusa – i nic nie było takie samo.

Trotzdem wollten wir die Education-Projekte unbedingt weiterführen. Das ist uns gelungen, auch wenn es nicht leicht war. Darauf sind wir stolz. Inzwischen gehören diese Projekte gewissermaßen zur „DNA“ des Orchesters – ebenso wie die Zusammenarbeit mit unseren polnischen Nachbarn und dem inzwischen zum Ehrendirigenten des Orchesters ernannten Howard Griffith als künstlerischem Leiter, immer unterstützt von Christine Hellert und unserem Education-Team. In diesem Jahr setzen wir mit einem Symposium und dem Projekt „Spannungsfelder V – Angst und Mut“ den Schlusspunkt unter dieses neuartige Format.

Als Intendant eines Orchesters an der deutsch-polnischen Grenze, in einer dünn besiedelten, demografisch und sozial herausfordernden Region, sehe ich es als unsere Pflicht, diese wichtigen grenzüberschreitenden Projekte fortzuführen und weiterzuentwickeln. Auch unsere Musikerinnen und Musiker profitieren vom engen Kontakt mit den Jugendlichen. Umso erfreulicher ist es, dabei unseren neuen Chefdirigenten Felix Mildener ab der Spielzeit 2026/27 an unserer Seite zu wissen. Ich bin sicher, dass wir gemeinsam die Education-Projekte des BSOF weiterentwickeln werden – darauf freue ich mich.

Ihr
Roland Ott

*Intendant des Brandenburgischen
Staatsorchesters*

Mimo to chcieliśmy kontynuować projekty edukacyjne. Udało nam się to, choć nie było łatwo. Jesteśmy z tego dumni. W międzyczasie projekty te w pewnym sensie stały się „DNA” orkiestry – podobnie jak współpraca z naszymi polskimi sąsiadami oraz Howardem Griffithem, który został mianowany honorowym dyrygentem orkiestry jako dyrektor artystyczny, zawsze wspierany przez Christine Hellert i nasz zespół edukacyjny. W tym roku zamykamy ten nowatorski format symposium i projektem „Obszary napięć V – Strach i odwaga”.

Jako dyrektor orkiestry na niemiecko-polskiej granicy, w słabo zaludnionym regionie, który stawia wyzwania demograficzne i społeczne, uważam za nasz obowiązek kontynuowanie i rozwijanie tych ważnych projektów transgranicznych. Również nasi muzycy korzystają z bliskiego kontaktu z młodzieżą. Tym bardziej cieszy mnie, że od sezonu 2026/27 będziemy mieli u naszego boku naszego nowego dyrektora muzycznego, Feliksa Mildenera. Jestem pewien, że wspólnie będziemy rozwijać projekty edukacyjne BSOF. I na to czekam z niecierpliwością.

Z wyrazami szacunku
Roland Ott

*Dyrektor naczelny Brandenburgskiej
Orkiestry Państwowej*

Liebe Musikfreunde,
liebe Freunde, Förderer und
Unterstützer des Branden-
burgischen Staatsorchesters,

in Zeiten des offensichtlich Un-
politischen und des Unfaktischen,
in denen hinreichende Orientie-
rung fehlt und diese oft in Blasen
aufgeht, gewinnt die Kultur im
weitesten Sinne immer mehr an
Bedeutung. Sie kann humanistische
Grundüberzeugungen entwickeln
und festigen, Sichtweisen um den
Blickwinkel anderer erweitern: die
Sicht nicht ab-, sondern hinlenken
auf Wesentliches in diesem Leben,
das so oft von verwirrenden, wider-
sprüchlichen Informationsströmen
beunruhigt wird – hin zu dem, was
gesichert ist und festigt in der Hal-
tung zu sich und zu anderen.

Kultur im umfassenden Sinne kann
dabei helfen, Horizonte zu eröff-
nen. Ich rede hier zunächst bewusst
nicht nur von (klassischer) Musik,
sondern auch von Musik anderer
Genres, von („Klein“-) Theater,
Malerei, Kabarett und Literatur, von
Museen.

Jeder kennt etwas, was ihn nach-
haltig geprägt hat: das eine Buch,
das eine Theaterstück, Gemälde
oder die ausdrucksstarke Fotogra-
fie, die messerscharfe Formulie-
rung, den einen Film...

Im Förderverein des Brandenbur-
gischen Staatsorchesters Frankfurt
(BSOF) legen wir den Schwerpunkt
unserer Bemühungen auf die Un-
terstützung und Vermittlung dessen,
wofür dieser Klangkörper als ein-
ziges A-Orchester im Bundesland
Brandenburg steht: klassische Mu-
sik in ihrer Breite von der Kammer-
musik zur großen Sinfonik, in all
ihrer Dimensionalität und Internati-
onalität, aber auch Grenzgänge wie
Filmmusik oder Jazz.

Drodzy miłośnicy muzyki,
drodzy przyjaciele, sympatycy
i sponsorzy Brandenburskiej
Orkiestry Państwowej,

w czasach ewidentnie apolitycz-
nych i nieopartych na faktach, w
których brakuje nam wystarczającej
orientacji, a ta często rozwija się w
bańkach informacyjnych, kultura
w najszerszym znaczeniu zyskuje
coraz większe znaczenie. Może
ona rozwijać i umacniać humani-
styczne przekonania, rozszerzać
perspektywę poprzez spojrzenie na
punkt widzenia innych: kierować
spojrzenie nie od, lecz ku istotnemu
w tym życiu, które tak często jest
niepokojone przez mylące, sprzecz-
ne strumienie informacji – ku temu,
co jest pewne i umacnia postawę
wobec siebie i innych.

Kultura w szerokim znaczeniu może
pomóc w poszerzaniu horyzontów.
Nie mówię tutaj świadomie tylko
o klasycznej muzyce, ale także o
muzyce innych gatunków, o teatrze,
malarstwie, kabarecie i literaturze,
o muzeach.

Każdy zna coś, co pozostawiło w
nim trwały ślad: tę jedną książkę,
jedno przedstawienie teatralne,
obraz lub wyrazistą fotografię, celne
sformułowanie, ten jeden film...

W stowarzyszeniu wspierającym
Brandenburską Orkiestrę
Państwową we Frankfurcie (BSOF)
kładziemy nacisk na wspieranie i
promowanie tego, czym ten zespół
wyróżnia się jako jedyna orkiestra
typu A w Brandenburgii: klasycz-
nej muzyki obejmującej całe jej
spektrum, od muzyki kameralnej
po wielkie symfonie, we wszyst-
kich jej wymiarach i aspektach
międzynarodowych, ale także na
eksperymentalnych obszarach, ta-
kich jak muzyka filmowa czy jazz.

Unser Förderverein arbeitet dafür, dass unser Orchester in dieser herausragenden Rolle als Leuchtturm wahrgenommen wird – in unserer Stadt, im Land, überregional, europäisch.

In der Fortschreibung des Frankfurter Kinderarmutberichtes ist nachzulesen, dass die „Kinder-, Jugend- und Familienpolitik ... eine Querschnittsaufgabe in der Gesellschaft .. ist, für die nicht nur die Jugendhilfe zuständig ist.“ Insofern ist es auch Pflicht sämtlicher Bereiche des gesellschaftlichen Lebens, sich mit dieser Thematik auseinanderzusetzen.

Unser Verein macht eben diese Thematik, die Arbeit mit Kindern und Jugendlichen, zu einem seiner wichtigsten Schwerpunkte und möchte die Bemühungen hierbei nicht auf die finanzielle Unterstützung z. B. durch Akquise potentieller Sponsoren beschränken, sondern sie auch inhaltlich und ideell unterlegen.

Musik erzeugt verschiedene Gefühle, manchmal traurige, manchmal positive, sie kann Auswege aufzeigen und Trost geben – gerade für Kinder und Jugendliche in diesen manchmal so quälend verunsichernden Zeiten.

Das aktuelle (und leider letzte) Spannungsfelder-Projekt bewegt sich zwischen den Polen Mut und Angst. „Man kann nur Mut zeigen, wenn man vorher einmal feige war“ (Marie Weber).

Es war für mich sehr interessant und lohnend, mich an der Vorbereitung zu diesem Projekt in einem Frankfurter Gymnasium beteiligen zu dürfen. Ich war von der Offenheit und der Bereitschaft der Schülerinnen und Schüler, diese diametrale Problematik in so verschiedene Bereiche hinein zu denken, angeheim berührt.

Nasze stowarzyszenie wspierające działa na rzecz tego, aby nasza orkiestra była postrzegana w tej wybitnej roli jako latarnia – w naszym mieście, w kraju, ponadregionalnie, europejsko.

W aktualizacji frankfurckiego raportu dotyczącego ubóstwa dzieci można przeczytać, że „polityka na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin ... jest zadaniem przekrojowym w społeczeństwie ..., za które odpowiedzialna jest nie tylko Ograniczona Pomoc dla młodzieży (niem. Jugendhilfe)“. W związku z tym zajmowanie się tą tematyką jest obowiązkiem wszystkich dziedzin życia społecznego.

Nasze stowarzyszenie czyni właśnie tę tematykę, pracę z dziećmi i młodzieżą, jednym ze swoich priorytetów i nie chce ograniczać wysiłków wyłącznie do wsparcia finansowego, np. poprzez pozyskiwanie potencjalnych sponsorów, ale pragnie je również wspierać merytorycznie i ideowo.

Muzyka wywołuje różne uczucia, czasami smutne, czasami pozytywne, może wskazywać wyjścia i dawać pocieszenie – szczególnie dzieciom i młodzieży w tych tak dręcząco niepewnych czasach.

Obecny i niestety już ostatni projekt z cyklu „Obszary napięć“ porusza się między skrajnościami: odwagą i strachem. „Można okazać odwagę tylko wtedy, gdy wcześniej było się tchórzem“ (Marie Weber).

Branie udziału w przygotowaniach do tego projektu w jednym z frankfurckich gimnazjów było dla mnie bardzo interesujące i satysfakcjonujące. Byłem mile zaskoczony otwartością i gotowością uczniów do rozważania tej diametralnej problematyki w tak różnych obszarach.

Ich wurde auch sehr persönlich nach der Angstproblematik in meinem ärztlichen Beruf gefragt und habe gern zugegeben, dass es – ganz im Sinne des obigen Zitates von Marie Weber – solche zum Glück nicht häufigen Situationen gab.

Mut kann man nur haben, wenn man Angst kennt; die beste Grundlage für Mut sind solide Informationen – Bildung und – ja eben Kultur – im weitesten und besten Sinne.

Unsere Kinder- und Jugendarbeit ist kein losgelöstes Prestigeobjekt; sie ist jetzt gelebte, gebahnte Zukunft.

Die Bilanz und das Feedback der zurückliegenden Projekte unter dem ehemaligen GMD und nunmehrigen Ehrendirigenten des BSOF, Howard Griffiths, bestätigen dies.

Daher suchen wir Sie als aktive Mitglieder, Unterstützer und Sponsoren, die unsere Anliegen teilen und mittragen.

Wir wünschen dem aktuellen Projekt großen Erfolg und langwirksame positive Nachwirkungen für die Beteiligten. Wir arbeiten schon jetzt an der Fortsetzung dieser Projekte. Sie könnten dabei sein!

Herzlichst, Ihr Dr. Axel Berg

*Vorstand des Fördervereins
des Brandenburgischen Staatsorchesters*

Przy tej okazji bardzo osobiście pytano mnie o problematykę lęku w moim zawodzie lekarskim i chętnie przyznałem, że na szczęście nie za często, ale zdarzały mi się sytuacje zgodne z powyższym cytatem Marie Weber.

Odwagę można mieć tylko wtedy, gdy zna się lęk; najlepszą podstawą do osiągnięcia odwagi są solidne informacje – wykształcenie i – tak, właśnie kultura – w najszerszym i najlepszym tego słowa znaczeniu.

Nasza praca z dziećmi i młodzieżą nie jest jednorazowym prestiżowym projektem; jest ona obecnie realizowanym torowaniem drogi do ich przyszłości.

Bilans i opinie z poprzednich projektów pod kierownictwem byłego dyrektora, a obecnie honorowego dyrygenta BSOF, Howarda Griffithsa, tylko to potwierdzają.

Dlatego szukamy Państwa jako aktywnych członków, wspierających i sponsorów, którzy podzielą nasze cele i również zechcą je wspierać.

Życzymy obecnemu projektowi dużego sukcesu i długotrwałych pozytywnych skutków dla wszystkich zaangażowanych. My już teraz pracujemy nad kontynuacją tego projektu. Państwo także mogą w niej uczestniczyć!

Serdecznie, Wasz Dr. Axel Berg

*Zarząd Stowarzyszenia Wspierającego
Brandenburgską Orkiestrę Państwową*

SPANNUNGS- FELDER I: MUSIK UND TECHNIK

Haben Musik und Technik etwas miteinander zu tun? Nein? Doch! Komponisten haben sich oftmals für die neuesten technischen Erfindungen ihrer Zeit begeistert: Das fängt schon bei Ludwig van Beethoven an, der Johann Nepomuk Mälzels wegweisende technische Erfindung – das Metronom – als Erster für seine Kompositionen einsetzte. Oder Arthur Honegger, der als begeisterter „Trainspotter“ – also Dampflokom-Fan – 1923 die imponierenden Geräusche einer großen amerikanischen Dampflokom in Musik umsetzte: Man hört sie förmlich nachts quer durch den amerikanischen Kontinent rasen!

OBSZARY NAPIĘĆ I: MUZYKA I TECHNIKA

Czy muzyka i technika mają ze sobą coś wspólnego? Nie? Ależ tak! Kompozytorzy często entuzjastycznie podchodzili do najnowszych wynalazków technicznych swoich czasów: Zaczyna się to już od Ludwiga van Beethovena, który jako pierwszy wykorzystał w swoich kompozycjach przełomowy wynalazek techniczny Johanna Nepomuka Mälzela – metronom. Albo Arthur Honegger, który w 1923 roku jako zapalony „trainspotter”, czyli fan lokomotyw parowych, przełożył imponujące dźwięki wielkiej amerykańskiej lokomotywy parowej na muzykę: słuchaczowi wydaje się, że słyszy lokomotywę pędzącą w nocy przez cały kontynent amerykański!

Es geht weiter über Niklosz Rosza, der für das 1920 vorgestellte Theremin – das erste elektrische Instrument, das berührungslos gespielt wurde – den Gänsehaut-Soundtrack zu Hitchcocks Thriller „Spellbound” komponierte – und es hört gewiss beim Konzert für Smartphones und Orchester „Geek Bagatelles” des Franzosen Bernard Cavanna noch nicht auf. Daran beteiligt waren bei diesem Konzert übrigens auch etliche Frankfurter und Schwedter Schüler mit ihren (extra präparierten) Smartphones!

Mit Musik von L. v. Beethoven,
L. Anderson, J. Adams, M. Rosza,
A. Honegger, B. Cavanna

Temat techniki w muzyce kontynuuje Niklosz Rosza, który skomponował mrozącą krew w żyłach ścieżkę dźwiękową do thrilleru Hitchcocka „Spellbound” na theremin, wprowadzony w 1920 roku – pierwszy instrument elektryczny, na którym grano bezkontaktowo, a potem w „Koncercie na smartfony i orkiestrę” Francuza Bernarda Cavanny. Nawiasem mówiąc, w tym koncercie uczestniczą również uczniowie z Frankfurtu i Schwedt, razem ze swoimi (specjalnie przygotowanymi) smartfonami!

Z muzyką L. v. Beethovena,
L. Andersona, J. Adamsa, M. Roszy,
A. Honeggera, B. Cavanny

SPANNUNGS- FELDER II: ORIENT MEETS OKZIDENT

Johann Wolfgang von Goethe:
*Wer sich selbst und andre kennt /
Wird auch hier erkennen / Orient
und Occident / Sind nicht mehr zu
trennen*

Rudyard Kipling:
*Ost ist Ost, West ist West, sie wer-
den nie zu einander kommen*

Wer hat recht? Goethe? Kipling?
Beide? Vielleicht – jeder ein biss-
chen?

Spannungsfelder zwischen Völkern:
Sie entstehen aus Unterschieden.
Das kann Angst machen. Warum
wohl gibt es Kriege, lehnen Men-
schen zu allen Zeiten immer wieder
Flüchtlinge ab? Das kann faszi-
nierend sein. Warum wohl wollen
sonst Menschen aller Zeiten die
Welt kennenlernen? Warum stößt
uns das Fremde, Unbekannte ab,
macht uns Angst? Warum zieht
uns das Fremde, Unbekannte an,
macht uns neugierig? Neugier ist
eine der wichtigsten Eigenschaf-
ten des Menschen. Ohne sie – die
Gier nach Neuem – gäbe es keine
Entwicklung. Das Leben würde still-
stehen. Es wäre langweilig, wenn
man nichts Neues mehr kennenler-
nen könnte.

Ost ist Ost? Stimmt nicht. Der
Westen ist längst im Osten ange-
kommen. West ist West? Stimmt
nicht. Der Osten ist längst im
Westen angekommen. Goethe hat
also recht.

OBSZARY NAPIĘĆ II: ORIENT SPOTYKA SIĘ Z ZACHODEM

Johann Wolfgang von Goethe:
*Kto zna siebie i innych / Rozpozna
również tutaj: / Orient i Zachód /
Nie dadzą się już rozdzielić*

Rudyard Kipling:
*Wschód to Wschód, Zachód to
Zachód, one nigdy się nie spotkają*

Kto ma rację? Goethe? Kipling?
Obaj? A może każdy po trochu?

Obszary napięć między narodami
powstają z różnic. Może to być
prerażające. Dlaczego istnieją
wojny, dlaczego ludzie od zawsze
odrzucają uchodźców?

To może też być fascynujące.
Dlaczego ludzie od zawsze chcą
poznawać świat? Dlaczego to,
co obce, nieznanne, budzi w nas
odrazę, wywołuje strach? Dla-
czego to, co obce, nieznanne,
przyciąga nas, wzbudza naszą
ciekawość? Ciekawość jest jedną
z najważniejszych cech człowieka.
Bez niej – bez pragnienia poznania
nowego – nie byłoby rozwoju. Życie
stałoby się nudne. Byłoby nudno,
gdyby nie można było poznawać
niczego nowego.

Wschód to Wschód? Niepraw-
da. Zachód już dawno dotarł na
Wschód. Zachód to Zachód?
Nieprawda. Wschód już dawno
dotarł na Zachód. Goethe miał
więc rację.

Für diese Brücken, diese „fried-
lichen Eroberungen“ des Ostens
durch den Westen und des Westens
durch den Osten, ist die Musik eine
wunderbare Sprache. Seit Jahrhun-
derten. Sie kommt ohne Worte aus,
man muss nur genau hinhören.
Oder, noch besser: Mitmachen.
So, wie die Schüler aus Strausberg
und Frankfurt (Oder) in unserem
musikalischen Projekt.

Mit Musik von F. Tüzün, F. Say,
L.v. Beethoven, W.A. Mozart, M. Ravel

Dla tych mostów, tych „poko-
jowych podbojów“ Wschodu przez
Zachód i Zachodu przez Wschód,
muzyka jest wspaniałym językiem.
Od wieków. Nie potrzebuje słów,
wystarczy tylko uważnie posłuchać.
Albo, jeszcze lepiej: aktywnie
uczestniczyć. Tak jak uczniowie ze
Strausbergu i Frankfurtu nad Odrą,
którzy uczestniczą w naszym muzy-
cznym projekcie.

Z muzyką F. Tüzün, F. Say,
L.v. Beethoven, W.A. Mozart, M. Ravel

SPANNUNGS- FELDER III: RECHT UND GERECHTIG- KEIT

Nach dem Märchen der Ge-
brüder Grimm: Gevatter Tod

*Der Mann fragte: Wer bist du? –
Ich bin der Tod, der alle gleich-
macht. Da sprach der Mann:
Du bist der Rechte, du holst
den Reichen wie den Armen
ohne Unterschied, du sollst der
Pate meines Sohnes sein ...*

*... Siehst du, sprach der Tod, das
sind die Lebenslichter der Men-
schen. Die großen gehören Kin-
dern, die halbgroßen Eheleuten in
ihren besten Jahren, die kleinen
gehören den Alten. Doch auch
Kinder und junge Leute haben
oft nur ein kleines Lichtchen.*

Ist es gerecht, wenn ein Kind stirbt,
ein alter Mann aber noch lange
leben darf? Ist es gerecht, wenn
jemand, der Geld besitzt, sich Ge-
sundheit kaufen kann: Weil du arm
bist, musst du früher sterben? Gibt
es da Unterschiede? Ist der Tod
wirklich gerecht? Ist das überhaupt
ein Begriff für das Phänomen TOD?
Gibt es einen Unterschied zwischen
RECHT und GERECHTIGKEIT?
Lohnt es, sich mit diesen Gedan-
ken überhaupt zu beschäftigen?
Vor allem, wenn man jung ist?

OBSZARY NAPIĘĆ III: PRAWO I SPRAWIE- DLIWOŚĆ

Na postawie bajki braci
Grimm KUMA ŚMIERĆ

Człowiek zapytał: „Kim jesteś?”
– „Jestem Śmierć, co wszystkich
równa”. Rzekł więc człowiek: „Tyś
jest sprawiedliwy, zabierasz boga-
tych i biednych, bez różnicy. Zostań
ojcem chrzestnym mojego syna... „

*...Widzisz, powiedział Śmierć, to
są światła ludzkiego życia. Wiel-
kie należą do dzieci, średnie do
małżonków w ich najlepszych
latach, a małe do starców. Jed-
nak czasem i dzieci i młodzi ludzie
mają tylko małe światełko.”*

Czy to sprawiedliwe, kiedy umie-
ra dziecko, a staruszek może żyć
długo? Czy to sprawiedliwe, jeśli
ktoś, kto ma pieniądze może
zadbać o swoje zdrowie i przeżyć, a
ktoś inny nie? Czy jeżeli jesteś bied-
ny, to czy musisz umrzeć wcześniej?
Może jednak są różnice? Czy śmierć
jest naprawdę sprawiedliwa? Czy
tak w ogóle można określić śmierć?
Jaka jest różnica między PRAWEM,
a SPRAWIEDLIWOŚCIĄ? Czy
w ogóle warto zwracać sobie
głowę tymi myślami, zwłaszcza
gdy jest się młodym?

Wir meinen: Ja. Es lohnt sich im-
mer. Es lohnt sich, über die Endlich-
keit seines Lebens nachzudenken.
Nicht nur, wenn das Leben zu Ende
geht. Jetzt. Um zu erkennen, wie
wertvoll jeder Tag ist. Es lohnt sich,
über das Thema Gerechtigkeit
zu sprechen, darüber, was jeder
darunter versteht. Gibt es eine
absolute Gerechtigkeit? Oder hat
jeder eine andere Gerechtigkeit?
Seine eigene Definition? Span-
nende Fragen, die zu spannenden
Diskussionen herausfordern.

Mit Musik von A. Papp, B. Britten,
W.A. Mozart, D. Schostakowitsch,
A. Piazzolla, J.S. Bach

Tak. Na pewno warto zastanowić
się nad nieuchronnym końcem
własnego życia. Nie tylko wtedy,
gdy życie dobiega końca. Ale już
teraz, żeby uświadomić sobie,
jak cenny jest każdy dzień. Warto
poruszyć temat sprawiedliwości,
bo każdy rozumie go inaczej. Czy
istnieje absolutna sprawiedliwość?
A może każdy ma jej inną definicję?
Te interesujące pytania mogą
sprowokować ciekawą dyskusję.
To są obszary napięcia, w których
poruszamy się przez całe nasze
życie. Warto o tym pomyśleć...

Z muzyką A. Pappa, B. Brittena,
W.A. Mozarta, D. Szostakowicza,
A. Piazzolli i J.S. Bacha

SPANNUNGS- FELDER IV: LÜGE UND WAHRHEIT

Wenn man eine große Lüge erzählt und sie oft genug wiederholt, dann werden die Leute sie am Ende glauben. Man kann die Lüge so lange behaupten, wie es dem Staat gelingt, die Menschen von den politischen, wirtschaftlichen und militärischen Konsequenzen der Lüge abzuschirmen. Deshalb ist es von lebenswichtiger Bedeutung für den Staat, seine gesamte Macht für die Unterdrückung abweichender Meinungen einzusetzen. Die Wahrheit ist der Todfeind der Lüge, und daher ist die Wahrheit der größte Feind des Staates.
(Joseph Goebbels)

Klingt gefährlich. Lügen ist doch per se schlecht, oder?

Der Beste muss mitunter lügen, zuweilen tut er's mit Vergnügen!
(Wilhelm Busch)

Wie denn nun?!

Kommt es auf die Art der Lüge an? Oder auf den, der lügt? Oder darauf, warum gelogen wird? Ist Lügen gar nicht so schlimm? Gibt es überhaupt die absolute Wahrheit?

Fragen über Fragen – das Thema ist schwierig. Und genau deshalb wollen wir darüber diskutieren. Teilnehmer dieses spannenden Experiments waren deutsche und polnische Schüler der Sekundarstufen I / II, die dieses Thema nach eingehender Diskussion szenisch, pantomimisch, choreographisch,

OBSZARY NAPIĘĆ IV: KŁAMSTWO I PRAWDA

Jeśli wymyślisz jakieś wielkie kłamstwo i powtórzysz je wystarczająco dużo razy, ludzie w końcu w nie uwierzą. Kłamstwo to można utrzymać tak długo, jak państwu uda się chronić ludzi przed jego politycznymi, gospodarczymi i militarnymi konsekwencjami. Dlatego niezwykle ważne jest, aby państwo wykorzystało całą swoją władzę w celu stłumienia sprzeciwu. Prawda jest śmiertelnym wrogiem kłamstwa i dlatego prawda jest największym wrogiem państwa.
(Józef Goebbels)

To brzmi niebezpiecznie. Bo przecież kłamstwo jest ze swojej natury złe, prawda?

Najlepsi ludzie czasem muszą kłamać, czasem robią to nawet z przyjemnością!
(Wilhelm Busch)

Więc w końcu jak mamy to rozumieć?!

Czy to zależy od rodzaju kłamstwa? Albo od osoby, która kłamie? I dlaczego ludzie kłamią? Czy kłamstwo nie jest naprawdę takie złe? Czy istnieje w ogóle prawda absolutna?

Pytanie za pytaniem, bo ten temat jest naprawdę trudny. I właśnie dlatego chcemy o tym porozmawiać. Uczestnikami tego pasjonującego eksperymentu są niemieccy i polscy uczniowie gimnazjum i liceum, którzy po obszernej dyskusji przedstawiają ten temat scenicznie,

zeichnerisch und textlich umgesetzt haben. Wir denken, dass diese Auseinandersetzung in Zeiten von *social media* und *fake news* nicht nur spannend, sondern auch unbedingt notwendig ist. Woran erkennt man eine Lüge? Woran die Wahrheit?

Den Beginn bildete eine Themen-Diskussion mit dem Oberbürgermeister bzw. der Bürgermeisterin der Doppelstadt Frankfurt (Oder)/Ślubice, René Wilke und Marzena Śłodownik.

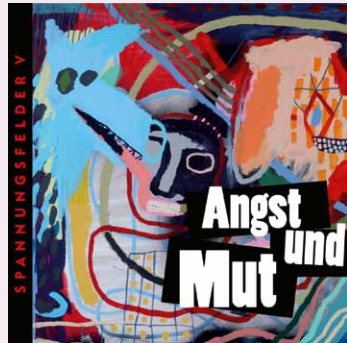
Mit Musik von A. Papp, D. Schostakowitsch, J. Massenet, F. Bridge, R. Strauss, W.A. Mozart

pantomimicznie, choreograficznie i poprzez napisane przez siebie teksty. Uważamy, że w czasach mediów społecznościowych i fałszywych wiadomości ta debata jest nie tylko ekscytująca, ale także absolutnie konieczna. Jak rozpoznać kłamstwo? Czym jest prawda?

Wydarzenie rozpocznie się dyskusją z udziałem Burmistrza Frankfurtu nad Odrą, Pana Rene Wilke i Pani Burmistrz Marzeny Śłodownik z miasta partnerskiego Ślubice.

Z muzyką A. Pappa, D. Szostakowicza, J. Masseneta, F. Bridge'a, R. Straussa i W. A. Mozarta

SPANNUNGS- FELDER V: ANGST UND MUT

Gibt es absolut furchtlose Menschen, solche, die niemals Angst haben? Brauchen sie dann überhaupt Mut? Ist das gut?

Wovor muss man überhaupt Angst haben?

Es gibt die großen Katastrophen: Kriege. Naturkatastrophen wie Erdbeben, Feuersbrünste, Hochwasser. Oder schlimme Unfälle, tödliche Krankheiten. Das Leben in Diktaturen. Seine Heimat verlieren, Flucht.

Frage: Sind also Menschen wie Soldaten, Feuerwehrleute, Seenot- und Bergretter besonders mutige Menschen? Oder Chirurgen und Rettungsdienste? Oder Widerstandskämpfer? Flüchtlinge? Menschen, die oft in Sekunden die richtige Entscheidung treffen müssen?

Haben die überhaupt Angst?

Es gibt die kleinen Katastrophen: Die Scheidung der Eltern, der Verlust eines Elternteils. Von der Freundin verlassen zu werden. Gemobbt zu werden. Eine Fünf in Mathe, die Angst, nicht versetzt zu werden. Seine abweichende Meinung vor der Meinung vieler zu vertreten.

Wobei da die Grenzen fließend sind: Manchmal kann eine scheinbar kleine Katastrophe durchaus eine große sein.

Sind wir Ängsten hilflos ausgeliefert? Kann jeder mutig sein?

OBSZARY NAPIĘĆ V: STRACH I ODWAGA

Czy istnieją ludzie całkowicie nieustraszeni? Tacy, którzy nigdy się nie boją? Czy oni w takim razie w ogóle potrzebują odwagi?

Czego należy się bać?

Są wielkie katastrofy: takie jak wojny, łęski żywiołowe, trzęsienia ziemi, pożary, powódzie. Albo poważne wypadki, śmiertelne choroby. Życie w dyktaturach. Utrata ojczyzny, ucieczka.

Pytanie: Czy zatem ludzie tacy jak żołnierze, strażacy, ratownicy morscy i górscy są szczególnie odważni? A może odważni są chirurdzy i służby ratownicze? A może bojownicy ruchu oporu? Uchodźcy? Ludzie, którzy często muszą podejmować właściwą decyzję w ciągu kilku sekund?

Czy oni w ogóle się boją?

Są też małe katastrofy: rozwód rodziców, utrata jednego z rodziców, bycie porzuconym przez dziewczynę. Bycie prześladowanym. Dwójka z matematyki, strach przed nie przejściem do następnej klasy. Wyrażanie własnego zdania wbrew opinii grupy.

Granice są tu płynne: czasami pozornie mała katastrofa może być w rzeczywistości wielką.

Czy jesteśmy bezradni i skazani na nasze lęki? Czy każdy może być odważny?

Ach, sagte die Maus, die Welt wird enger mit jedem Tag. Zuerst war sie so breit, dass ich Angst hatte, ich lief weiter und war glücklich, dass ich endlich rechts und links in der Ferne Mauern sah, aber diese langen Mauern eilen so schnell aufeinander zu, dass ich schon im letzten Zimmer bin, und dort im Winkel steht die Falle, in die ich laufe. – Du musst nur die Laufrichtung ändern, sagte die Katze und fraß sie. (Franz Kafka)

Braucht es zum Schutz Mauern – also für Menschen vielleicht Gesetze, Vorschriften und Grenzen – um sich sicher zu fühlen? Könnte diese Sicherheit also vielleicht eine Diktatur liefern? Mit einem großen Zampano, der alles bestimmt und so Sicherheit gibt?

Oder reicht es, einfach die Laufrichtung zu ändern? Geht das – so einfach? Braucht man dazu Mut?

All diese Fragen wollen wir mit deutschen und polnischen Schülern der Sekundarstufe II diskutieren und dann umsetzen: Musikalisch, choreographisch, pantomimisch, zeichnerisch, rhetorisch. Mit Musik und mit Texten, die die Schüler selbst geschrieben haben.

Mit Musik von G. Antheil, M. Ravel, G. Gershwin, J. Ibert

„Wer kämpft kann verlieren. Wer nicht kämpft hat schon verloren.“

Bertold Brecht

Ach, powiedziała mysz, świat staje się coraz węższy z każdym dniem. Na początku był tak szeroki, że się bałam, biegłam daleko i byłam szczęśliwa, że w końcu z daleka widzę mury po prawej i lewej stronie, ale te długie mury tak szybko się do siebie zbliżają, że już jestem w ostatnim pokoju, a tam w kącie stoi pułapka, w którą wpadam. – Musisz tylko zmienić kierunek biegu, powiedział kot i ją zjadł. (Franz Kafka)

Czy do ochrony potrzebne są mury – czyli w przypadku ludzi może prawo, przepisy i granice – aby czuć się bezpiecznie? Czy to poczucie bezpieczeństwa mogłoby więc zapewnić dyktatura? Z wielkim dyktatorem, który wszystko określa i daje poczucie bezpieczeństwa?

A może wystarczy po prostu zmienić kierunek biegu? Czy to możliwe – tak po prostu? Czy do tego potrzebna jest odwaga?

Czy jesteśmy bezradni wobec strachu? Czy każdy może być odważny? Zastanawiamy się nad tymi pytaniami wspólnie z polskimi i niemieckimi uczniami szkół średnich.

Z muzyką G. Antheila, M. Ravela, G. Gershwina, J. Iberta

„Kto walczy, może przegrać. Kto nie walczy, już przegrał“.

Bertold Brecht

SOLLTE EIN ORCHESTER DIE NÄCHSTE GENERATION MUSIKALISCH FÖRDERN?

CZY ORKIESTRA POWINNA ROZWIJAĆ MUZYCZNIE NASTĘPNE POKOLENIA?

Howard Griffiths

Howard Griffiths ist ein international tätiger britisch-schweizerischer Dirigent. Er war von 2007–2018 Chefdirigent und künstlerischer Leiter des BSOF. Er begründete das Format der Deutsch-Polnischen Education-Projekte.

Howard Griffiths jest międzynarodowym brytyjsko-szwajcarskim dyrygentem. W latach 2007–2018 był pierwszym dyrygentem i dyrektorem artystycznym BSOF. To on stworzył format polsko-niemieckich projektów edukacyjnych.

www.howardgriffiths.ch

Wahrscheinlich sollten wir uns zunächst fragen, weshalb Musikerziehung und Musik im Allgemeinen in unserem heutigen Leben so bedeutend sind. Und warum es gerade in Zeiten, in denen Kinder und Jugendliche durch zahlreiche verlockende Aktivitäten – Computerspiele, Internet, soziale Medien – abgelenkt sind, umso wichtiger ist, sie der klassischen Musik nahezubringen? Denn all diese Aktivitäten bereichern die Seele nicht wie Musik – im Gegenteil, sie können mitunter zu aggressivem oder antisozialem Verhalten führen.

Unbestreitbar ist, dass klassische Kompositionen Höhepunkte menschlicher Leistung sind. Sei es eine Beethoven-Symphonie, Stravinskys „Le Sacre du printemps“, ein Mozart-Klavierkonzert oder ein Brandenburgisches Konzert von Bach – die Liste ist endlos. Die Auseinandersetzung mit diesen Meisterwerken kann uns nur zu besseren Menschen machen.

Prawdopodobnie najpierw trzeba zadać sobie pytanie, dlaczego edukacja muzyczna i muzyka są tak ważne w naszym dzisiejszym życiu. I dlaczego kluczowe jest przybliżanie dzieciom i młodym ludziom muzyki klasycznej, szczególnie w czasach, gdy są oni rozpraszani przez inne atrakcyjne zajęcia: gry komputerowe, internet, media społecznościowe. To ważne dlatego, że te zajęcia nie wzbogacają duszy tak jak muzyka, a wręcz przeciwnie: mogą one nawet prowadzić do agresywnych lub antyspołecznych zachowań.

Nie ulega wątpliwości, że słynne klasyczne kompozycje są szczytowym osiągnięciem ludzkości. Czy to symfonia Beethovena, „Świętówiosny“ Strawińskiego, koncert fortepianowy Mozarta czy Koncert Brandenburski Bacha – ta lista jest nieskończona. Zgłębianie tych arcydzieł może uczynić nas lepszymi ludźmi.

Musik war, soweit wir wissen, immer Teil menschlicher Kultur – nicht nur als Kommunikationsmittel, sondern auch als Quelle von Vergnügen, und als Mittel, um Emotionen zu schenken und zu empfangen.

Die Vorteile, junge Menschen für klassische oder auch andere Musikrichtungen zu sensibilisieren und auszubilden, sind in Studien belegt. Ich persönlich durfte diese Wirkung über viele Jahre hinweg erleben – durch das Musizieren mit und für die nächste Generation.

Jak powszechnie wiadomo muzyka zawsze była częścią naszej kultury – nie tylko jako środek komunikacji, ale także jako źródło przyjemności oraz sposób przekazywania i odbierania emocji.

Korzyści płynące z rozbudzania wrażliwości młodych ludzi na muzykę klasyczną lub inne gatunki muzyczne oraz z ich edukacji w tym zakresie zostały potwierdzone w badaniach naukowych. Osobiście miałem okazję doświadczać tego efektu przez wiele lat – grając muzykę dla młodych ludzi i z młodymi ludźmi.

Musik zu machen, erfordert Koordination, Disziplin und soziale Interaktion. Hier seien einige dieser Fähigkeiten genannt, die beim Musizieren notwendig sind:

- **Hör- und Konzentrationsfähigkeit:** Das Gehör und Gehirn müssen trainiert werden, einen Ton wahrzunehmen und auf die richtige Tonhöhe zu korrigieren – zunächst individuell, später im Ensemble, wenn man sich auf die Intonation der Mitspielenden einstellen muss.
- **Rhythmusgefühl:** Es gilt, ein stabiles Tempo und komplexe Rhythmen zu verstehen – zuerst allein, später in der Gruppe, wenn viele Rhythmen gleichzeitig erklingen.
- **Musikalisches „Vokabular“:** Die Sprache der Musik muss erlernt und schließlich expressiv genutzt werden, um Emotionen sowohl beim Spielenden als auch beim Publikum zu wecken.

Wykonywanie muzyki wymaga koordynacji, dyscypliny i interakcji społecznych. Poniżej przedstawię niektóre z kompetencji niezbędnych do wspólnego muzykowania:

- **Zdolność słyszenia i koncentracji:** słuch i mózg muszą być ćwiczone, aby odbierać dźwięk i korygować jego wysokość – początkowo indywidualnie, a później w zespole, kiedy trzeba dostosować się do intonacji innych muzyków.
- **Poczucie rytmu:** należy opanować granie w równomiernym tempie i ćwiczyć złożone rytmy – najpierw samodzielnie, a później w grupie, gdy wiele różnych rytmów brzmi jednocześnie.
- **„Słownictwo” muzyczne:** należy nauczyć się języka muzyki i ostatecznie używać go w sposób ekspresyjny, aby wzbudzić emocje zarówno u wykonawcy, jak i u publiczności.

All diese Fähigkeiten sind miteinander verknüpft – die erforderliche Koordination fördert nicht nur musikalische Fähigkeiten, sondern auch kognitive Leistungen: bessere Verknüpfungen im Gehirn, verbesserte Gedächtnisleistung, Sprachkompetenz, soziale Kompetenz und emotionale Ausdrucksfähigkeit.

Musizieren erfordert sowohl Individualität als auch Gemeinschaftsinn. Wir beginnen als individuelle Musiker, doch sobald wir einem Ensemble – sei es ein Streichquartett, ein Sinfonieorchester, ein Schulorchester oder Chor – beitreten, müssen wir unsere Individualität zugunsten des Kollektivs zurückstellen.

Es ist deshalb so wichtig, diese musikalischen Saaten schon im frühen Alter zu säen. Umso mehr bedauere ich, dass Musik an Schulen heute immer weniger oder zumindest nicht in einem angemessenen Umfang unterrichtet wird.

Denn die Vorteile musikalischer Bildung sind immens. Ich möchte dafür ein unerwartetes Beispiel geben:

Zu Beginn meiner Laufbahn als Dirigent leitete ich ein Amateuorchester in Luzern. Eines der Mitglieder, keine besonders fortgeschrittene Geigerin, aber eine sehr begeisterte, verlor ihren Sohn bei einem Skiunfall. Ein Jahr später erhielt ich einen Brief, in dem sie schrieb, die einzige Stunde, in der sie inneren Frieden finde, sei das tägliche Geigenspiel. Dort könne sie alles vergessen und anschließend wieder dem Leben ins Auge sehen.

Muzyka udoskonalą nie tylko umiejętności muzyczne, ale także zdolności poznawcze: lepsze połączenia w mózgu, poprawę pamięci, kompetencje językowe i społeczne oraz zdolności wyrażania emocji.

Muzykowanie rozwija zarówno indywidualność, jak i poczucie wspólnoty. Naukę rozpoczynamy jako indywidualni muzycy, ale w chwili gdy dołączamy do zespołu – czy to kwartetu smyczkowego, orkiestry symfonicznej, szkolnej orkiestry czy chóru – musimy ograniczyć naszą indywidualność na rzecz kolektywu.

Ważne jest, aby zasiać te muzyczne ziarna już w młodym wieku. Tym bardziej ubolewam nad tym, że obecnie w szkołach prawie nie uczy się muzyki, a przynajmniej nie w odpowiednim zakresie.

Korzyści płynące z edukacji muzycznej są bowiem ogromne. Chciałbym przedstawić tutaj ciekawy przykład:

Na początku mojej kariery dyrygenckiej prowadziłem amatorską orkiestrę w Lucernie. Jedną z pań – niezbyt zaawansowana, ale bardzo entuzjastyczna skrzypaczka – straciła syna w wypadku narciarskim. Rok później otrzymałem list, w którym napisała, że jedynym momentem, kiedy odnajduje wewnętrzny spokój jest jej codzienna gra na skrzypcach. Wtedy może o wszystkim zapomnieć i znów spojrzeć życiu w oczy.

„Kinder sollten Musik auf höchstem Niveau erleben dürfen.“

Ein weiteres Beispiel durfte ich bei unseren Bildungsprojekten in Frankfurt (Oder) erleben: Ein junges Mädchen aus schwierigen sozialen Verhältnissen nahm drei Jahre lang an unserem Programm teil. Im ersten Jahr war sie zurückhaltend, verschlossen, wortkarg. Doch mit jedem Projekt öffnete sie sich mehr – bis sie in der Abschlussproduktion eine führende Rolle spielte und später glücklich im Theater zu arbeiten begann.

Wir wissen nie, wann oder auf welche Weise Musik uns im Leben auf ganz praktische Art unterstützt. Wie können wir also junge Menschen für Musik begeistern?

Orchester als Bewahrer unglaublich wertvoller klassischer Meisterwerke sind prädestiniert für eine zentrale Rolle – nicht zuletzt wegen der Expertise und Leidenschaft aller Musikerinnen und Musiker. Früher bestand die Hauptaufgabe eines Orchesters darin, Musik auf höchstem Niveau aufzuführen – oft vor einem eher elitären, mittelständischen Publikum, das meist schon in jungen Jahren erste Berührung mit klassischer Musik gehabt hatte.

Doch ich finde, diese Erfahrung sollte allen zugänglich sein. Für mich bedeutet das, dass Orchester ihre Kompetenzen und ihre Wirkung ausweiten müssen.

Kolejny przykład miałem okazję zaobserwować podczas naszych projektów edukacyjnych we Frankfurcie nad Odrą: młoda dziewczyna wychowana w trudnych warunkach społecznych uczestniczyła w naszym programie przez trzy lata. W pierwszym roku była nieśmiała, zamknięta w sobie i mało mówna. Jednak z każdym projektem otwierała się coraz bardziej – aż w końcu zagrała główną rolę w końcowej produkcji, a później spełniła swoje marzenie i rozpoczęła pracę w teatrze.

Jak więc możemy zainteresować młodych ludzi muzyką klasyczną?

Orkiestry, jako strażnicy niezwykle cennych arcydzieł muzyki poważnej, są predestynowane do odgrywania kluczowej roli i to nie tylko ze względu na fachową wiedzę i pasję wszystkich muzyków. W przeszłości głównym zadaniem orkiestry było wykonywanie muzyki na najwyższym poziomie – często przed raczej elitarną publicznością, która zwykle miała kontakt z muzyką klasyczną od najmłodszych lat.

Uważam jednak, że doświadczenie to powinno być dostępne dla wszystkich. Dla mnie oznacza to, że orkiestry muszą poszerzyć swoje kompetencje i zasięg oddziaływania.

„Dzieci powinny mieć możliwość doświadczania muzyki na najwyższym poziomie.“

Es gibt viele Beispiele dafür: Einfach und effektiv ist es, kleine Gruppen von Orchestermitgliedern an Schulen zu schicken, um ihre Instrumente und ein musikalisches Werk vorzustellen. Dieselben Klassen kann man dann zu einer Probe oder einem speziellen Konzert einladen, wo sie genau dieses Werk im Ganzen erleben. Besonders wirkungsvoll ist es, wenn man einige Kinder neben den Musikern im Orchester Platz nehmen lässt – so erleben sie unmittelbar die emotionale Kraft des Spiels.

Aber wir sollten darüber hinausgehen und Kinder und Jugendliche aktiv in Projektarbeit mit dem Orchester einbeziehen.

Während meiner elfjährigen Tätigkeit als Generalmusikdirektor des Brandenburgischen Staats-

Istnieje wiele możliwości upowszechniania muzyki. Prosty i skuteczny rozwiązanie jest wysłanie niewielkich grup muzyków orkiestry do szkół, aby zaprezentowali swoje instrumenty i fragment utworu symfonicznego. Następnie te same klasy można zaprosić na próbę albo specjalny koncert, podczas którego będą mogły wysłuchać całego utworu. Szczególnie polecane jest zaproszenie kilku dzieci do zajęcia miejsc na scenie, tuż obok muzyków orkiestry – w ten sposób mogą one bezpośrednio doświadczyć emocjonalnej mocy gry.

Powinniśmy jednak pójść o krok dalej i aktywnie angażować dzieci i młodzież w projekty realizowane wspólnie z orkiestrą.

Jako dyrektor muzyczny Brandenburgskiej Orkiestry Państwowej

orchesters setzten wir jedes Jahr ein bedeutendes Werk um – etwa Carl Orff: *Carmina Burana*, Gustav Holst: *The Planets*, Modest Musorgsky: *Bilder einer Ausstellung* oder Sergei Prokofjew: *Romeo und Julia*.

Diese Projekte dauerten jeweils drei bis vier Monate und involvierten etwa 300 Kinder und Jugendliche. Sie sangen, spielten im Orchester, tanzten, sprachen Texte, produzierten Videos zur Projektion und gestalteten sogar Kostüme. Der Weg war entscheidend – aber die Abschlusskonzerte blieben allen Beteiligten unvergesslich.

Die jungen Menschen kamen aus unterschiedlichsten sozialen Hintergründen. Frankfurt (Oder) liegt an der deutsch-polnischen Grenze – so integrierten wir auch unterschiedliche Bildungskulturen in diesen gemeinsamen Prozess. Die emotionale Reaktion der Eltern nach den Konzerten bestätigte: Auch sie werden diesen Höhepunkt im Leben ihrer Kinder nicht vergessen.

Ich widmete immer einen wichtigen Teil meines musikalischen Lebens der Bildung und Vermittlung klassischer Musik an junge Menschen – mit vielen Orchestern.

Es war interessant zu beobachten, wie unterschiedlich Orchestermusiker auf diese Aufgabe reagierten: Manche waren mit großer Begeisterung dabei, andere meinten, das sei „eigentlich nicht unser Job“. Doch haben Kinder kein Recht darauf, Musik auf höchstem Niveau kennenzulernen?

In den letzten Jahrzehnten entstanden in vielen großen Orchestern eigene Education-Abteilungen, die Konzerte und Projekte für Kinder und Jugendliche entwickeln und vermitteln.

Ich habe durch meine Arbeit in den letzten Jahren viele Projekte realisiert, wie zum Beispiel *Carmina Burana* von Carl Orff, *Planets* von Gustav Holst, *Bilder einer Ausstellung* von Modest Musorgsky oder *Romeo und Julia* von Sergei Prokofjew.

Jedes dieser Projekte dauerte zwischen drei und vier Monaten und involvierte zwischen 300 und 400 Kindern und Jugendlichen. Sie sangen, spielten im Orchester, tanzten, sprachen Texte, produzierten Videos zur Projektion und gestalteten sogar Kostüme. Der Weg war entscheidend – aber die Abschlusskonzerte blieben allen Beteiligten unvergesslich.

Die jungen Menschen kamen aus unterschiedlichsten sozialen Hintergründen. Frankfurt (Oder) liegt an der deutsch-polnischen Grenze – so integrierten wir auch unterschiedliche Bildungskulturen in diesen gemeinsamen Prozess. Die emotionale Reaktion der Eltern nach den Konzerten bestätigte: Auch sie werden diesen Höhepunkt im Leben ihrer Kinder nicht vergessen.

Ich widmete immer einen wichtigen Teil meines musikalischen Lebens der Bildung und Vermittlung klassischer Musik an junge Menschen – mit vielen Orchestern.

Es war interessant zu beobachten, wie unterschiedlich Orchestermusiker auf diese Aufgabe reagierten: Manche waren mit großer Begeisterung dabei, andere meinten, das sei „eigentlich nicht unser Job“. Doch haben Kinder kein Recht darauf, Musik auf höchstem Niveau kennenzulernen?

In den letzten Jahrzehnten entstanden in vielen großen Orchestern eigene Education-Abteilungen, die Konzerte und Projekte für Kinder und Jugendliche entwickeln und vermitteln.

Ich sehe hierin einen Bereich, in dem wir kreativer sein können als im Programm klassischer Sinfoniekonzerte. Solche Projekte brauchen deutlich mehr Vorbereitung – ein Konzept dafür muss passives Hören, aktive Teilnahme und einen Bildungsansatz kombinieren.

„Die Bildung, die wir anbieten, ist Bildung fürs Leben.“

Ich sehe hierin einen Bereich, in dem wir kreativer sein können als im Programm klassischer Sinfoniekonzerte. Solche Projekte brauchen deutlich mehr Vorbereitung – ein Konzept dafür muss passives Hören, aktive Teilnahme und einen Bildungsansatz kombinieren.

Meine Forderung an das Management: Bildung darf nicht das ungeliebte Budget-Ende sein. Oft gibt es Geld für Elitkonzerte mit Star-Solistinnen und -Solisten, während musikalische Bildung eher unter „ferner liefen“ rangiert.

Doch genau hier liegt das Potenzial: Kinder sollten Musik auf höchstem Niveau erleben dürfen. Wir sind Botschafter der klassischen Musik – und die besten dafür.

Für die Zukunft der Musik als Kunstform müssen wir als Orchester die nächste Generation von Konzertbesuchern, Musikliebhabern und Musikern fördern und heranzubilden.

In Europa werden die meisten Orchester von Staat, Städten und Gemeinden finanziert – das bedeutet: Sie werden durch Steuern der Allgemeinheit getragen. Und deshalb müssen sie für alle da sein – unabhängig von sozialer Herkunft und/oder Bildungsstand.

Die Bildung, die wir anbieten, ist Bildung fürs Leben.

„Edukacja muzyczna, którą oferujemy dzieciom, to nauka na całe życie.“

przypadku programów klasycznych koncertów symfonicznych. Takie projekty wymagają znacznie więcej przygotowań: koncepcja musi łączyć pasywne słuchanie, aktywny udział i podejście edukacyjne.

Mój postulat do dyrekcji: edukacja nie może być mało ważnym, ostatnim punktem w budżecie danej filharmonii. Często pieniądze wydawane są na elitarne koncerty z udziałem gwiazdorskich solistów, podczas gdy edukacja muzyczna jest zaniedbywana.

Ale właśnie w tym tkwi potencjał: dzieci powinny mieć możliwość doświadczania muzyki na najwyższym poziomie. Bo to właśnie orkiestry są najlepszymi ambasadorami muzyki klasycznej.

Dla przetrwania muzyki jako formy sztuki niezbędne jest kształtowanie kolejnego pokolenia melomanów, muzyków i miłośników koncertów oraz przybliżanie im tej formy sztuki.

W Europie większość orkiestr jest finansowana przez państwo, miasta i gminy, co oznacza, że są one utrzymywane z podatków płaconych przez ogół społeczeństwa. Dlatego też wszystkie te instytucje powinny wspierać się nawzajem.

Edukacja muzyczna, którą oferujemy dzieciom, to nauka na całe życie.

AUSGANGSLAGE: DEUTSCH-POLNISCHE EDUCATION-PROJEKTE DES BSOF

SYTUACJA WYJŚCIOWA: POLSKO- NIEMIECKIE PROJEKTY EDUKACYJNE BSOF

Christine Hellert

Christine Hellert hat Musik studiert und im Aufbaustudium Kulturmarketing und Management. Sie arbeitet derzeit für das BSOF im Bereich Education und Development.

Christine Hellert studierte Musik, und schließlich absolvierte sie das Aufbaustudium Kulturmarketing und Management. Sie arbeitet derzeit für das BSOF im Bereich Education und Development.

I. Wie alles begann

Unsere Education-Projekte wurden 2008 durch unseren neuen GMD Howard Griffiths initiiert. Sie entwickelten sich von Beginn an sehr gut und wurden Jahr für Jahr größer und erfolgreicher. Es begann mit dem Projekt *Liebe. Heimat. Tod?*, einem Auftragswerk mit dem Komponisten Helmut Oehrig in Zusammenarbeit mit der Akademie der Künste, Berlin. Ermutigt durch die durchweg positive Resonanz ging es weiter mit Benjamin Britten's *Noahs Flut*, es folgte die Kinderoper *Brundibar* (einst uraufgeführt in Theresienstadt) des tschechischen Komponisten Hans Krasa, der von den Nazis ermordet wurde. Ergänzt wurde dies durch einen Schülerchor (*Sing yiddish*), eine Ausstellung mit Kinderzeichnungen aus Theresienstadt, gegenübergestellt Kinderzeichnungen unserer Schüler, sowie Ausschnitten aus dem

I. Jak się to wszystko zaczęło

Projekty edukacyjne naszej orkiestry zostały zainicjowane w 2008 roku przez ówczesnego, nowo powołanego dyrektora muzycznego, Howarda Griffithsa. Od samego początku rozwijały się bardzo dobrze i z roku na rok stawały się coraz większe i bardziej udane. Zaczęło się od projektu „Miłość. Ojczyzna. Śmierć?“, dzieła zamówionego u kompozytora Helmuta Oehringa we współpracy z berlińską Akademię der Künste. Zachęceni pozytywnym odbiorem projektu, kontynuowaliśmy prace nad „Potopem Noego“ Benjamin Brittena, a następnie operą dziecięcą czeskiego, zamordowanego przez nazistów kompozytora Hansa Krasę „Brundibar“, która miała swoją prapremierę w Terezynie. Spektakl „Brundibar“ wzbogacił występ chóru studenckiego „Sing Jiddish“, wystawa rysunków dzieci z Terezina, zestawiona z rysunkami naszych młodych

berüchtigten Nazi-Propaganda-Film *Der Führer schenkt den Juden eine Stadt*. Der rbb begleitete das gesamte Projekt, interviewte u.a. Zeitzeugen aus Theresienstadt und produzierte darüber einen Film.

Dann folgten unsere Großprojekte mit jeweils 200 bis 400 deutschen und polnischen Schülern: Es begann mit Orffs *Carmina burana*, gefolgt von der eindrucksvollen Inszenierung *Die Planeten* von Gustav Holst. 2015 tanzten *Die Orchestermäuse* über die Bühne des Kleist Forums, ein musikalisches Märchen von Howard Griffiths, das auch als Buch mit CD erschien. Durch die Fortsetzung der Großförderung konnten wir diese Projekte, in denen wir jeweils 3 bis 4 Monate konsequent mit den Schülern beiderseits der Grenze arbeiteten, fortsetzen: Der Weg ist das Ziel! *Rituale* war unser bisher größtes Projekt: Daran nahmen

uczestników oraz fragmenty nazi-stowskiego filmu propagandowego „Der Führer schenkt den Juden eine Stadt“ („Führer daje Żydom miasto“). Podczas trwania całego projektu towarzyszyła nam stacja RBB, która przeprowadzała wywiady ze świadkami z Terezina i wyemitowała z tej okazji specjalny film.

Potem nadszedł czas naszych dużych projektów, z udziałem od 200 do 400 niemieckich i polskich uczniów. Zaczęliśmy od dzieła „Carmina Burana“ Orffa, po czym nastąpiła imponująca inscenizacja „Planet“ Gustava Holsta. W 2015 roku powstała muzyczna baśń Howarda Griffithsa „Orkiestrowe myszy“, wydana również w formie książki i płyty CD i odtąńczona przez dzieci na scenie Kleist Forum. Dzięki stałemu finansowaniu mogliśmy kontynuować te projekty, nad którymi pracowaliśmy w cyklu tygodniowym przez trzy do czterech miesięcy

15 Schulen, 4 Musikschulen und 2 Chöre aus 11 Städten beiderseits der Oder teil. Es folgten Mussorgskis *Bilder einer Ausstellung* sowie *Große Gefühle* nach Prokofjew's *Romeo und Julia*. Für diese deutsch-polnischen Projekte bekamen wir die Europa-Urkunde. Was uns aber noch mehr freute: Diese erfolgreichen Education-Projekte bescherten uns zwei halbe Planstellen für Musikvermittlung!

Dann kam Corona.

„...Was dann kam, war für niemanden in der Stadt abzusehen, vor allem nicht für die Kinder und Jugendlichen. Seit dem März 2020 scheinen wir uns in einem neuen Zeitalter zu befinden, im Zeitalter der Krisen. Kinder und Jugendliche erleben unsere Gesellschaft und ihr Aufwachsen beinahe ausschließlich im Krisenmodus. Dabei reichen diese von der pandemischen Corona-Krise, über Inflation und Energiekrise, Krieg in Europa, Klimakrise und nun auch noch die Fachkräftekrise. Der Druck auf Kinder und Jugendliche, den Erwartungen der Erwachsenen und der Gesellschaft zu genügen, war schon immer hoch. Derzeit jedoch scheint sich der Druck ins schier Unermessliche zu steigern. Unterschiedlichste Studien verweisen schon jetzt auf eine alarmierende Entwicklung von Kindern und Jugendlichen. Insbesondere sind es psychische und psychosoziale Beeinträchtigungen, die Kinder und Jugendliche zunehmend belasten. Unter anderem zählen dazu Angststörungen, Depressionen, aber auch vermehrt Essstörungen und vieles mehr.“

Zitat aus der Fortschreibung des Kinder-Armut-Berichtes der Stadt Frankfurt (Oder) von 2023

z učniami po obu stronach granicy: Droga jest celem! Naszym największym jak dotąd projektem były „Rytuały”: wzięło w nim udział 15 szkół, cztery szkoły muzyczne i dwa chóry z jedenastu miast po obu stronach Odry. Następnie zrealizowaliśmy „Obrazki z wystawy” Musorgskiego i „Wielkie uczucia” na podstawie „Romea i Julii” Prokofiewa. Za te polsko-niemieckie projekty edukacyjne otrzymaliśmy nagrodę specjalną Związku Niemieckich Orkiestr w kategorii „Innowacyjna Orkiestra”. Ale co sprawiło nam jeszcze większą radość: dzięki tym udanym projektom edukacyjnym udało nam się zdobyć dwa stanowiska na pół etatu w dziale edukacji muzycznej!

Potem nadszedł koronawirus.

„... To, co nastąpiło potem, było nie do przewidzenia dla nikogo w mieście, zwłaszcza jeżeli chodzi o dzieci i młodzież. Wydaje się, że od marca 2020 r. wkroczyliśmy w nową erę, erę kryzysów. Dzieci i młodzież postrzegają nasze społeczeństwo i swoje dorastanie niemal wyłącznie w trybie kryzysowym. Kryzysy te obejmują pandemię koronawirusa, inflację i kryzys energetyczny, wojnę w Europie, kryzys klimatyczny, a także kryzys związany z niedoborem wykwalifikowanych pracowników. Presja wywierana na dzieci i młodzież, aby spełniały oczekiwania dorosłych i społeczeństwa, zawsze była duża. Obecnie jednak wydaje się, że presja ta pogłębia się bez końca, a wiele badań wskazuje na alarmujący rozwój sytuacji wśród dzieci i młodzieży. Mamy przede wszystkim do czynienia z zaburzeniami psychicznymi i psychospołecznymi, które w coraz większym stopniu obciążają dzieci i młodzież. Należą do nich między innymi zaburzenia lękowe, depresja, ale także coraz częściej zaburzenia odżywiania i wiele innych“.

Cytat z aktualizacji raportu dotyczącego ubóstwa dzieci w mieście Frankfurt nad Odrą z 2023 r.

II. Der Grund für unser neues Format

Projektentwicklung am Beispiel „Spannungsfelder“
→ Altersgruppe 14–18
→ Ideen-Findung

Ein bereits fest geplantes und durchfinanziertes Projekt musste zweimal verschoben und schließlich abgesagt werden. Solche deutsch-polnischen Großprojekte waren bis auf weiteres unmöglich. Das heißt – nicht ganz. Zwei unserer Förderer blieben bei ihrer Zusage, auch, wenn die Projekte radikal verkleinert werden mussten und zu Beginn nur auf deutscher Seite realisiert werden konnten. Wir erfanden ein neues, flexibleres Format mit einer neuen Idee. Hieß es bei den vorigen Projekten stets ganz selbstverständlich *prima la musica* – schließlich sind wir ja ein Orchester – so stellten wir jetzt das Thema, die Idee, an den Anfang. Fortan hieß es nun: *primum idea*

Zum ersten Thema – *Musik und Technik* – kamen wir eher durch Zufall. Bei einer Konzerthallen-Führung mit einer 9. Klasse fragten wir beiläufig, ob es denn heute Computer geben würde, wenn die Dampfmaschine nicht erfunden worden wäre? Ratlose

„Kinder und Jugendliche leben im Krisenmodus – der Druck auf sie steigt ins Unermessliche.“

II. Powód wprowadzenia nowego formatu

Zarządzanie projektem na podstawie „Obszarów napięć”
→ Grupa wiekowa 14–18 lat
→ Poszukiwanie myśli przewodniej

Projekt, który był już dokładnie zaplanowany i sfinansowany został dwukrotnie przełożony, a ostatecznie odwołany. W czasie pandemii nie można już było realizować tak dużych projektów polsko-niemieckich. Ale nie całkiem. Dwóch naszych sponsorów dotrzymało swoich zobowiązań, nawet w sytuacji, kiedy projekty musiały zostać radykalnie zmniejszone i mogły być realizowane tylko po stronie niemieckiej. Wymyśliliśmy nowy, bardziej elastyczny format z odmienną koncepcją. Podczas, gdy w poprzednich projektach hasło *prima la musica* było oczywiste – w końcu jesteśmy orkiestrą – od czasu pandemii na pierwszy plan wysunęliśmy temat i myśl przewodnią. Od tej pory hasło brzmiało: *primum idea*.

Do pierwszego tematu – *muzyka i technika* – doszliśmy raczej przez przypadek. Podczas oprowadzania jednej z klas szkolnych po hali koncertowej zapytaliśmy mimochodem, czy komputery istniałyby dzisiaj, gdyby nie wynaleziono

„Dzieci i młodzież żyją w trybie kryzysowym – presja na nie rośnie do nieobliczalnego wprost poziomu.“

Gesichter, bis ein Schüler schließlich sagte: „Klar – warum nicht?“

So kamen wir auf die Idee, ein bisschen Technik-Geschichte zu vermitteln – allerdings anders als in der Schule, mit unseren Mitteln – der Musik. Emotional. Wir suchten Beispiele von Musik, die direkt oder indirekt mit Technik zu tun hat: Beethovens 8. Sinfonie, in deren 2. Satz deutlich die neue Erfindung von J. N. Mälzel, das *Metronom*, zu hören ist. Leroy Andersons legendärer *Typewriter*, der die Schreibmaschine demonstriert. Arthur Honeggers *Pacific 231*, das dessen Begeisterung für die riesigen Dampf-Loks thematisierte, die quer durch den amerikanischen Kontinent sausten. Alexander Mossolows *Stahl/Die Eisengießerei*. Mikósz Rósz: *Spellbound*, gespielt auf dem heute fast vergessenen Theremin, wo die Töne in einem Magnetfeld mit den Händen erzeugt werden – unheimlich, Hitchcock lässt grüßen! Bernard Cavanna: *Geek Bagatelles*, wo die Schüler mit einem speziellen Programm auf ihren Smartphones Beethovens IX. Sinfonie begleiteten u.v.a.m. Das Projekt wurde ein voller Erfolg, wir beschlossen weitere Projekte dieser Art. Damit war die Headline geboren: *Spannungsfelder*.

War der Titel beim ersten Projekt noch durchaus wörtlich gemeint, so kamen weitere *Spannungsfelder* (im übertragenem Sinne) dazu: Das Spannungsfeld zwischen *Orient und Okzident*. Können die Gegensätze überbrückt werden? Kommen die beiden je zusammen? Wo gibt es traditionelle Gemeinsamkeiten? Auch für uns spannend waren beispielsweise die Improvisationen von drei türkischen Musikern, die mitten in Mozarts Ouvertüre zur *Entführung aus dem Serail* scheinbar übergangslos erklangen – und super passten! Das Spannungsfeld zwischen *Recht und*

silnika parowego. Wszyscy byli zdezorientowani, aż jeden z uczniów powiedział: „Jasne, czemu nie?“.

W ten sposób wpadliśmy na pomysł, aby przybliżyć uczniom trochę historii techniki. Jednak inaczej niż w szkole, wykorzystując nasze środki – muzykę. Emocjonalnie. Szukaliśmy przykładów muzycznych, które byłyby bezpośrednio lub pośrednio związane z techniką: *VIII symfonia Beethovena*, gdzie w drugiej części wyraźnie słychać nowy wynalazek J. N. Mälzela, metronom. Albo słynny utwór Leroya Andersona *Typewriter*, wykorzystujący jako instrument muzyczny maszynę do pisania czy *Pacific 231* Arthura Honeggera, przedstawiający fascynację olbrzymimi lokomotywami parowymi, które nocą przemierzały kontynent amerykański albo utwór *Stal/Odlewnia żelaza* Alexandra Mossolowa. Czy wreszcie *Spellbound* Mikósza Rószy, grany na niemal zapomnianym thereminie, gdzie dźwięki generowane są przez dłonie w polu magnetycznym. To niesamowite dźwięki, przywodzące na myśl filmy Hitchcocka! Z kolei w utworze *Geek Bagatelles* Bernarda Cavanny uczniowie akompaniowali IX Symfonii Beethovena dzięki specjalnemu programowi na smartfonach. Koncert okazał się olbrzymim sukcesem, więc postanowiliśmy kontynuować tego typu projekty. I tak narodził się tytuł: *Spannungsfelder – Obszary napięć*.

O ile tytuł pierwszego projektu miał charakter dosłowny, o tyle kolejne odnosiły się do obszarów napięć w sensie przenośnym: *napięcie między orientem, a światem zachodnim*. Czy te przeciwieństwa da się pokonać? Czy te dwa światy kiedykolwiek się spotkają? Gdzie tkwią podobieństwa? Sami byliśmy zachwyceni orientalnymi improwizacjami trzech tureckich muzyków, które wspaniale zabrzmiały w uwer-turze do *Urowadzenia z Seraju* Mozarta i idealnie do niej paso-

Gerechtigkeit nach dem Märchen der Gebrüder Grimm *Gevatter Tod*. Frage: Ist der Tod gerecht?

Zwischen *Lüge und Wahrheit*. „Es gibt keine absolute Wahrheit. Und wenn es sie gibt, ist sie langweilig“ – sagt Theodor Fontane. Darüber wurde ausgiebig diskutiert, u.a. mit den Bürgermeistern beider Städte. Erste Frage eines 15-jährigen: „Herr Oberbürgermeister, haben Sie schon mal gelogen?“

Angst und Mut ist der Titel unseres letzten Projektes. Gibt es Mut ohne Angst? Gibt es absolut furchtlose Menschen? Was ist überhaupt Mut? Das ist im wahrsten Sinne spannend!

Immer wichtiger wurde bei allen Projekten die direkte Einbeziehung, die Beteiligung der Schüler. Das beginnt stets mit einer Diskussion zwischen Schülern und einem jeweiligen „Experten“ – Politikern bei *Lüge und Wahrheit*, der Vizepräsidentin der Europa-Universität Viadrina bei

wały! Napięcie między *prawem, a sprawiedliwością* przedstawiliśmy na podstawie baśni braci Grimm *Śmierć w mroku*. Pytanie brzmiało: Czy śmierć jest sprawiedliwa?

Napięcie między *kłamstwem, a prawdą*. „Nie ma prawdy absolutnej. A nawet jeśli istnieje, to jest nudna“ – powiedział Theodor Fontane. Temat ten był dyskutowany przez naszych uczniów, między innymi z burmistrzami obu miast. Pierwsze pytanie 15-lątka brzmiało: „Panie Burmistrzu, czy pan kiedyś skłamał?“

Z kolei *Strach i odwaga* to tytuł naszego najnowszego projektu. Czy istnieje odwaga bez strachu? Czy istnieją ludzie absolutnie nieustraszeni? Czym właściwie jest odwaga? To są ekscytujące tematy w najprawdziwszym tego słowa znaczeniu!

Z każdym następnym projektem zwiększał się nacisk na bezpośrednie zaangażowanie i udział uczniów. Zawsze zaczynaliśmy pracę od

„Ein Orchester ist ein Teil dieser Gesellschaft. Auch Kulturvermittlung ist Sozialarbeit.“

„Orkiestra jest częścią tego społeczeństwa. Upowszechnianie kultury to także praca socjalna.“

Recht und Gerechtigkeit – mit der Zusammenarbeit mit dem BTMK Berlin, dem *Konservatorium für Türkische Musik*, und einem türkischen Percussionisten. Oder mit einem Polizei-Arzt bei *Angst und Mut*.

III. Fazit

Das alles sieht nach viel Arbeit und Aufwand aus – und das ist es auch. Ohne eine fest etablierte Education-Abteilung auf Orchesterseite und engagierten und überzeugten Lehrern (und Direktoren) auf Schulseite ist das nicht zu leisten. Deshalb stellt sich natürlich die Frage nach dem Nutzen. Und: Passt das überhaupt in einen normalen Orchesteralltag, in einen normalen Schulalltag?

Gegenfrage. Was ist *normal*?

Ist es normal, dass in Brandenburg lt. Bildungsministerium im Schuljahr 2024/25 ca. 455 Lehrerstellen unbesetzt waren? Dass zunehmend Musik- und Kunstlehrer fehlen, dass deshalb diese Stunden immer mehr von fachfremden Lehrern abgehalten werden – oder ganz ausfallen? In der Wojewodschaft Lubuskie sieht es ähnlich aus: Es fehlen lt. Kuratorium Gorzow mit Stand 8. August 2024 ca. 334 Lehrer. Laut Bożena Mania (*Gazeta Lubuska*) sind es Ende August 2024 für das Schuljahr 2024/25 sogar zwischen 500 und 600 offenen Stellen. Dazu muss man wissen, dass die Fächer Musik und Zeichnen bis zum Abschluss der Grundschule (8 Klassen) i.d.R. überhaupt nicht auf dem Stundenplan stehen.

diskussion zwischen Schülern, und antwortend „Experte“: Politikern in dem Fall *Klamstwa i prawdy*, Vizepräsident der Europäischen Viadrina in dem Fall *Prawa i sprawiedliwość*, Polizeiarzt in dem Fall *Strachu i odwagi*. Oder auch von der Zusammenarbeit mit BTMK – *Konservatorium Muzyki Tureckiej* in Berlin und dem türkischen Perkussionisten bei der Projektion *„Orient spotyka się z zachodem“*.

III. Wnioski

Natürlich alles das sieht aus wie eine riesige Arbeit und Mühe. Und das ist es auch. Nie da sie zu erreichen den Erfolg ohne funktionierende Bildung nach der Seite der Orchester- und engagierten Lehrer (und Direktoren) auf der Seite der Schule. Deshalb stellt sich natürlich die Frage nach dem Nutzen. Und: Passt das überhaupt in einen normalen Orchesteralltag, in einen normalen Schulalltag?

Frage. Was ist *normal*?

Ist es normal, dass in Brandenburg lt. Ministerium der Bildung im Schuljahr 2024/25 in Brandenburg ca. 455 Stellen für Lehrer unbesetzt sind? Dass zunehmend Musik- und Kunstlehrer fehlen, dass deshalb diese Stunden immer mehr von fachfremden Lehrern abgehalten werden – oder ganz ausfallen? In der Wojewodschaft Lubuskie sieht es ähnlich aus: Es fehlen lt. Kuratorium Gorzow mit Stand 8. August 2024 ca. 334 Lehrer. Laut Bożena Mania (*Gazeta Lubuska*) sind es Ende August 2024 für das Schuljahr 2024/25 sogar zwischen 500 und 600 offenen Stellen. Dazu muss man wissen, dass die Fächer Musik und Zeichnen bis zum Abschluss der Grundschule (8 Klassen) i.d.R. überhaupt nicht auf dem Stundenplan stehen.

Ist es normal, dass den öffentlichen Musikschulen in Brandenburg wegen schlechter Arbeitsbedingungen und Bezahlung zunehmend Lehrer fehlen, dass die Stundenpreise steigen müssen und deshalb viele Eltern sich das nicht mehr leisten können?

Ist es normal, dass bei den meisten Orchestern die älteren Zuhörer bei weitem überwiegen?

Weitere Frage: Wo ist der Nutzen unserer Arbeit? Ist der messbar? Und wenn: Schließlich hat doch ein Orchester keine sozialen Aufgaben – oder?

Zweites Zitat aus der Fortschreibung des Frankfurter Kinder-Armut-Berichtes:

„Kinder-, Jugend- und Familienpolitik ist eine Querschnittsaufgabe in der Gesellschaft, für die nicht nur die Jugendhilfe zuständig ist. Insofern ist es auch Pflicht sämtlicher Bereiche des gesellschaftlichen Lebens, sich mit dieser Thematik auseinanderzusetzen.“

Ein Orchester ist ein Teil dieser Gesellschaft und sollte auch bei dem oben genannten Thema seinen Beitrag leisten. Und: Auch Kulturvermittlung ist Sozialarbeit.

Wenn die großen klassischen Orchester in einer immer diverser werdenden Gesellschaft Bestand haben sollen, dann müssen sie – besonders in demographisch und sozial schwierigen Regionen – auch über ihre „klassischen“ Aufgaben hinauswachsen. Sie sollten Education-Arbeit leisten. Nicht nur *Recht und Gerechtigkeit*, weil sie es müssen, sondern, weil sie es können. Und wollen.

Czy to normalne, że w publicznych szkołach muzycznych w Brandenburgii coraz bardziej brakuje nauczycieli z powodu złych warunków pracy i niskich płac? I że opłaty w szkołach muzycznych stale rosną, przez co wielu rodziców już na nie nie stać?

Czy to normalne, że w większości orkiestr starsi słuchacze przewyższają liczebnie dzieci i młodzież?

Kolejne pytanie: Jaka jest korzyść z naszej pracy? Czy da się ją zmierzyć? A jeśli tak, to przecież orkiestra i tak nie pełni funkcji społecznej. A może jednak tak?

Drugi cytat z aktualizacji Raportu o ubóstwie dzieci we Frankfurcie:

„Polityka dotycząca dzieci, młodzieży i rodziny to zagadnienie przekrojowe w społeczeństwie, za które odpowiadają nie tylko instytucje opieki społecznej nad młodzieżą. W tym kontekście obowiązkiem wszystkich obszarów życia społecznego jest zajęcie się tym problemem“.

Orkiestra jest częścią tego społeczeństwa i powinna również wnieść swój wkład w powyższy problem. A edukacja kulturalna to także praca socjalna.

Jeśli orkiestry symfoniczne mają przetrwać w coraz bardziej zróżnicowanym i atomizowanym społeczeństwie muszą – zwłaszcza w regionach borykających się z wyzwaniami demograficznymi i społecznymi – wyjść poza swoje „klasyczne“ zadania. Powinny angażować się w działalność edukacyjną. Nie tylko dlatego, że muszą, ale dlatego, że mogą. I chcą.

DURCHFÜHRUNG: DEUTSCH-POLNISCHE EDUCATION-PROJEKTE DES BSOF

REALIZACJA: POLSKO- NIEMIECKIE PROJEKTY EDUKACYJNE BSOF

Christine Hellert

Projektentwicklung am
Beispiel „Spannungsfelder“
→ Altersgruppe 14–18

I. Vorbereitung / Umsetzung

Bevor es an Fragen der Finanzierung, Unterstützung, Logistik und Schulfindung geht, muss dem Leitungsteam klar sein, was es will: Soll eine theatralische Umsetzung geplant sein? Eine choreographische? Eine filmische? Oder ein Mix aus allem?

Wir entschieden uns für letzteres, weil wir möglichst alle Schüler mit ihren unterschiedlichen Interessen einbeziehen wollten. Dazu kommen immer auch zeichnerische und literarische Elemente, d.h. die Schüler entwerfen Kulissen und Kostüme, sie schreiben Texte, sie rezitieren. Auch, wenn wir ein Orchester sind – oder gerade deshalb – wollen wir nicht nur Musik-, sondern Kulturvermittler sein. Wir wollen Brücken zur Kultur bauen – sowohl zwischen

Opracowanie projektu na przykładzie cyklu „Obszary napięć“
→ grupa wiekowa 14–18 lat

I. Przygotowanie/Realizacja

Zanim przejdziemy do kwestii finansowania, wsparcia, logistyki i wyboru szkoły, kierownictwo projektu musi mieć jasność co do swoich celów: czy planowana jest inscenizacja teatralna, choreograficzna czy filmowa? A może połączenie wszystkich tych form?

Wybraliśmy tę drugą opcję, ponieważ chcieliśmy zaangażować jak najwięcej uczniów o różnorodnych zainteresowaniach. Nasze projekty zawsze zawierają też elementy plastyczne i literackie, co oznacza, że uczniowie sami projektują scenografię i kostiumy, piszą teksty i recytują. Chociaż jesteśmy orkiestrą – a może właśnie dlatego – chcemy być nie tylko dydaktykami muzycznymi, ale także mediatorami kulturowymi.

den verschiedenen sozialen Schichten als auch zwischen den verschiedenen Nationalitäten mitsamt ihren unterschiedlichen kulturellen Hintergründen und Mentalitäten, denn: Wenn man die „fremde“ Kultur besser versteht, versteht man auch den Anderen besser. Das ist an unserem Standort – der europäischen Doppelstadt Frankfurt (Oder)/Ślubice – besonders relevant.

Aus all dem Gesagten ergibt sich: Um das zu erreichen, brauchen wir ein ausgezeichnetes Leitungsteam, das nicht nur künstlerische, sondern auch pädagogische Fähigkeiten hat. Das ist die erste Voraussetzung, ohne das geht es nicht.

Deshalb kommt als zweiter, ganz wichtiger Schritt die Suche nach geeignetem Personal. In der Regel sind das „Freie“, d.h. Künstler-Pädagogen, die zeitig vertraglich gebunden werden müssen.

Möglicherweise kann bei dieser Altersgruppe mit Lehrern zusammengearbeitet werden (Kostüm- und Bühnenbildentwürfe mit dem Zeichenlehrer – falls vorhanden). Ebenso können talentierte und interessierte Schüler im Bereich Film/Foto/social media beteiligt werden. Allerdings muss die ohnehin schon starke Arbeitsbelastung der Lehrer bedacht werden – das geht nur bei absoluter Freiwilligkeit und Interesse des jeweiligen Lehrers (s. Interview Ines Strey und Alicja Ciesielka).

Chcemy budować mosty do kultury – zarówno między różnymi grupami społecznymi, jak i między różnymi narodowościami, z ich odmiennym pochodzeniem kulturowym i mentalnością. Ponieważ lepiej rozumiejąc „obcą“ kulturę, lepiej rozumie się innych. Jest to szczególnie istotne w naszej lokalizacji – europejskim dwumieście Frankfurt (Oder)/Ślubice.

Z powyższego wynika, że aby osiągnąć ten cel, potrzebujemy odpowiedniego zespołu, który posiada umiejętności nie tylko artystyczne, ale także pedagogiczne. Jest to pierwszy konieczny warunek, bez którego nie da się osiągnąć udanego projektu.

Drugim bardzo ważnym krokiem jest poszukiwanie właściwych specjalistów. Z reguły są to tak zwani „wolni strzelcy“, czyli artyści-pedagodzy, z którymi należy zawrzeć umowy na czas trwania projektu.

W przypadku tej grupy wiekowej (14–18 lat) możliwe jest już nawiązanie ścisłej współpracy z nauczycielami, np. z nauczycielami plastyki w celu projektowania kostiumów i scenografii, o ile w danej szkole mamy do dyspozycji takich zaangażowanych nauczycieli. Podobnie utalentowani i zainteresowani uczniowie mogą włączyć się w projekt, czynnie wspomagając go w dziedzinach filmu, fotografii czy mediów społecznościowych. Należy jednak pamiętać, że udział w projekcie oznacza duże obciążenie dla nauczycieli – jest to możliwe tylko przy całkowitej dobrowolności i zainteresowaniu danego nauczyciela (patrz wywiady z Ines Strey i Alicją Ciesielką).

II. Finanzierung

Dabei spielen natürlich die Kosten eine Rolle – Kosten, die im „normalen“ Budget eines Orchesters sowie einer Schule i.d.R. nicht enthalten sind. Das bedeutet, einen belastbaren Finanzplan aufzustellen – und danach auf die Suche nach Förderern und/oder Sponsoren zu gehen.

Absolut relevant ist dabei die zugrundeliegende Idee. Welche Stiftung, welches Förderprogramm käme infrage, welcher Sponsor könnte sich für unser Anliegen interessieren?

Diese Suche ist existenziell wichtig und man sollte damit so früh als möglich beginnen, weil Förderprogramme – egal, ob die öffentlicher Institutionen oder privater Stiftungen – meist lange Vorlaufzeiten haben. Wir beginnen deshalb mit der Planung unserer Projekte mindestens anderthalb Jahre vorher.

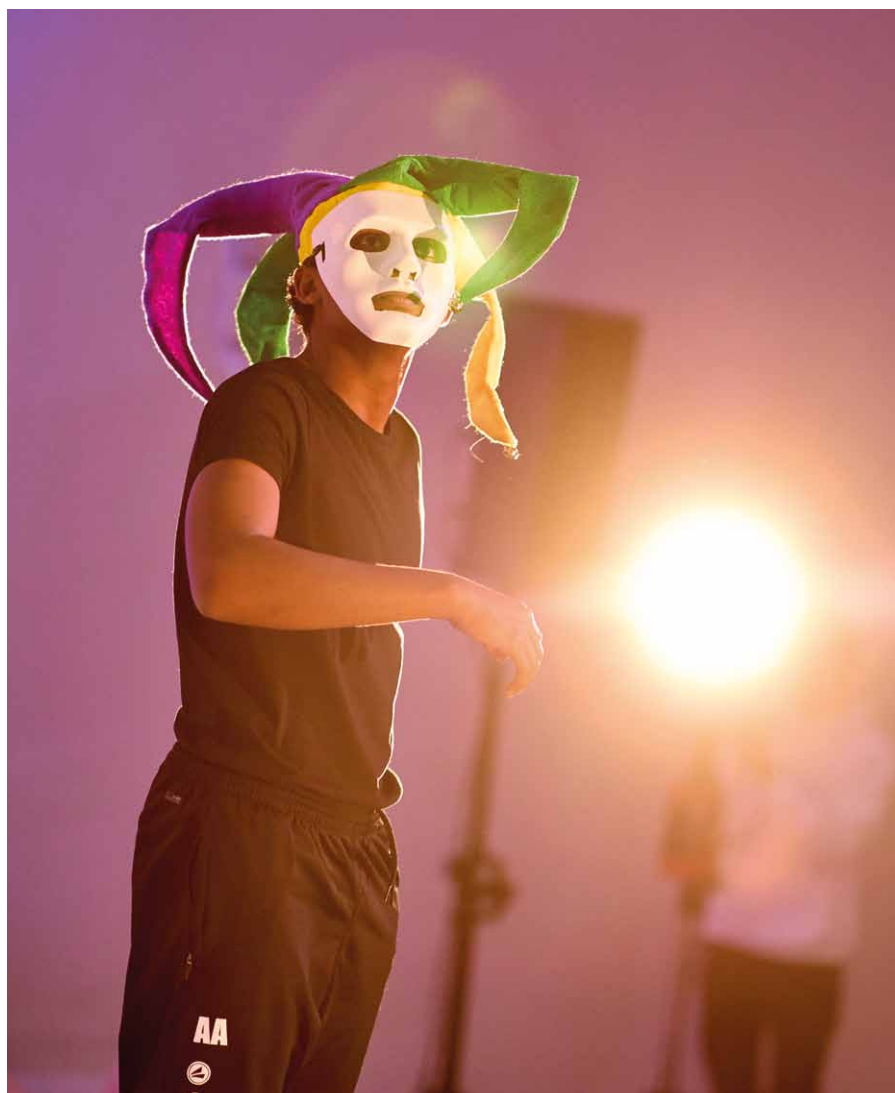
II. Finansowanie

Oczywiście bardzo ważną rolę odgrywają tutaj koszty, które zazwyczaj nie są uwzględnione w „normalnym“ budżecie orkiestry lub szkoły. Oznacza to konieczność sporządzenie rzetelnego planu finansowego, a następnie poszukiwania sponsorów i/lub darczyńców.

Istotna jest idea przewodnia. Która fundacja i który program finansowania byłby dla nas odpowiedni, który sponsor mógłby być zainteresowany naszym projektem?

Te poszukiwania mają zasadnicze znaczenie i należy je rozpocząć jak najwcześniej, ponieważ programy wsparcia – niezależnie od tego, czy są to instytucje publiczne czy prywatne fundacje – mają zwykle długie terminy realizacji. Dlatego nasza orkiestra zaczyna planowanie projektu przynajmniej półtora roku wcześniej.

Allerdings muss der Antragsteller jeweils Eigenmittel zusteuern. Das bedeutet nicht nur, dass die Education-Arbeit im Orchester strukturell angesiedelt werden muss (was die meisten Orchester inzwischen tun), sondern auch, dass im Budget nicht nur das beigesteuert wird, was man „gerade noch so“ an eventuellen Resten erübrigen kann, sondern es muss von Beginn an eingeplant werden, denn Eigenmittel sind für jede Förderung unabdinglich.

Zazwyczaj wnioskodawca musi zapewnić w budżecie projektu wkład własny. Oznacza to nie tylko, że działalność edukacyjna musi być strukturalnie zintegrowana w budżecie orkiestry (co obecnie robi większość orkiestr), ale także, że budżet na projekty nie obejmuje jedynie tego, co uda się zaoszczędzić z środków pozostałych w kasie orkiestry. Kwoty te należy zaplanować od samego początku, ponieważ środki własne są niezbędne do uzyskania każdego dofinansowania.

III. Akquise, Planung, Logistik

1. Wer übernimmt die Projektleitung, wer die Erstellung des Finanzplans und das Controlling? Ist in der Education-Abteilung geeignetes Personal vorhanden?
2. Findung schulischer Partner, Interessen- und Termin-Absprachen: Welche Schule kommt infrage: Oberschule, Gesamtschule, Gymnasium, OSZ?
3. Sind die deutschen und polnischen Partner gleichermaßen am Thema interessiert?
4. Ausschluss-Termine: Wann sind die jeweiligen Ferientermine, wann wichtige Abschlussprüfungen?
5. Rechtzeitige Einbindung der Eltern (Elternabend, Erläuterung des Projektes usw.)
6. Wo werden die gemeinsamen Proben, wo die Premiere stattfinden (möglichst außerschulische Orte finden)?
7. Brauche ich dazu Transportkapazitäten? (rechtzeitige Busbestellung)
8. Brauche ich für die Aufführung Technik – und wer stellt sie (Kostenangebote einholen)?
9. Bei grenzüberschreitenden Projekten brauchen die Schüler i.d.R. eine Auslandsreisekrankenversicherung (wir fanden den Partner JHV)
10. Von jedem Schüler muss eine schriftliche Film- und Fotogenehmigung vorliegen (Elternunterschrift)

III. Pozyskiwanie uczestników, planowanie, logistyka

1. Kto będzie zarządzał projektem, kto przygotuje plan finansowy i kto rozliczy projekt? Czy Dział Edukacji w danej orkiestrze dysponuje odpowiednią kadrą?
2. Znaleźnienie partnerów szkolnych, wspólne uzgodnienie zainteresowań i terminów. Jaka szkoła wchodzi w grę: szkoła średnia, szkoła ogólnokształcąca, gimnazjum, technikum?
3. Czy partnerzy niemieccy i polscy są w równym stopniu zainteresowani tematem?
4. Terminy wykluczające: musimy uwzględnić terminy wakacji, świąt i ważnych egzaminów końcowych
5. Zaangażowanie rodziców w projekt (spotkanie z rodzicami, wyjaśnienie projektu, budowanie entuzjazmu itp.)
6. Gdzie odbędą się wspólne próby i premiera? W miarę możliwości należy szukać miejsc pozaszkolnych
7. Czy potrzebne są środki transportu? Jeśli tak, konieczne jest zamówienie autobusu dla uczniów
8. Czy potrzebne jest wyposażenie techniczne przedstawienia? Gdzie mogę je zamówić (uzyskanie ofert cenowych)?
9. W przypadku projektów transgranicznych uczniowie zazwyczaj potrzebują zagranicznego ubezpieczenia zdrowotnego
10. Każdy uczeń musi posiadać pisemną zgodę rodziców na filmowanie i fotografowanie

IV. Presse- und Einladungsmanagement

1. Wer übernimmt Presse- und Öffentlichkeitsarbeit? Können interessierte Schüler beteiligt werden – z.B. über social-media-Kanäle?
2. Wer erstellt die Einladungslisten?
3. Über wen läuft das Ticketing? Soll Eintrittsgeld erhoben werden? (Bei öffentlichen Fördermitteln oft nicht möglich)

V. Controlling/Abrechnung von Fördermitteln

In unserem Fall ist das Orchester Veranstalter und übernimmt die Projektleitung. Das bedeutet, wir sind auch für das Controlling und die abschließende Abrechnung der Fördermittel zuständig. Dieser Part sollte nicht unterschätzt werden. Bei fehlerhafter Abrechnung ist es durchaus möglich, dass Fördermittel nicht vollständig ausgezahlt oder auch zurückgefordert werden.

VI. Dokumentation

Nicht nur im eigenen Interesse, sondern auch als Forderung der Fördermittelgeber / Sponsoren ist eine Dokumentation erforderlich. Das kann durch Fotos, Texte, Filme geschehen, die auch in sozialen Medien geteilt werden können. Presseberichte können gesammelt werden, auch eine Ausstellung in

IV. Zarządzanie kontaktami z prasą i zaproszeniami

1. Kto zajmuje się kontaktami z prasą i public relations? Czy zainteresowani uczniowie mogą być w to zaangażowani, np. poprzez kanały mediów społecznościowych?
2. Kto tworzy listy zaproszeń, kto z zapraszanych osób jest naszą grupą docelową?
3. Kto zajmuje się sprzedażą biletów? Czy można pobierać opłaty za wstęp? (W przypadku wsparcia z środków publicznych często nie jest to możliwe)

V. Kontrola/rozliczenie wsparcia finansowego

W naszym przypadku orkiestra jest organizatorem i przejmuje kierownictwo projektu. Oznacza to, że jesteśmy również odpowiedzialni za kontrolę i ostateczne rozliczenie wsparcia finansowego. Nie należy lekceważyć tej części. W przypadku błędnego rozliczenia istnieje ryzyko, że dotacje nie zostaną w całości wypłacone albo zostaniemy zmuszeni do ich zwrotu. Ponadto w wielu przypadkach konieczne jest finansowanie z góry, ponieważ dotacje publiczne są często wypłacane (częściowo lub w całości) dopiero po całkowitym rozliczeniu projektu.

VI. Dokumentacja

Dokumentacja jest niezbędna nie tylko w naszym własnym interesie, ale jest także wymogiem sponsorów i podmiotów przyznających dotacje. Może to być dokumentacja w postaci zdjęć, tekstów, filmów, które można również udostępniać w mediach społecznościowych. Można gromadzić artykuły praso-

den betreffenden Schulen machen die Projekt-Ergebnisse sichtbar. Das ist wichtig, denn: Nach dem Projekt ist vor dem Projekt! „Eintagsfliegen“ bringen i.d.R. nicht so viel wie fortlaufende, konstant durchgeführte Projekte, die aufeinander aufbauen.

Kontaktieren Sie uns gern, wenn sie Fragen haben:
musikvermittlung@bsof.de

we, a także organizować wystawy w odpowiednich szkołach, aby zaprezentować wyniki projektu. Jest to ważne, ponieważ: po zakończeniu projektu nadchodzi kolejny!

Jednorazowe projekty zazwyczaj nie przynoszą tak wielu korzyści jak dłużej trwające, konsekwentnie realizowane projekty, które wzajemnie się uzupełniają – i pozostawiają ślad!

W razie pytań, prosimy Państwa o kontakt:
musikvermittlung@bsof.de

DEUTSCH-POLNISCHE JUGENDBEGEGNUNGEN ALS GRUNDLAGE INTER- KULTURELLEN VERSTÄNDNISSES

POLSKO-NIEMIECKIE SPOTKANIA MŁODZIEŻY JAKO PODSTAWA POROZUMIENIA MIĘDZYKULTUROWEGO

Stephan Wolting

Im neuesten Report von Internationales, dem größten Netzwerk von Expats, worin seit 2014 einmal im Jahr Menschen befragt werden, die im Ausland leben und arbeiten, wie es ihnen im jeweiligen Land ergeht, schneidet Deutschland in der Umfrage für 2024 so schlecht wie nie ab. Es erreicht in der Gesamtwertung lediglich Platz 50 von 53 – angesichts eines Fachkräftemangels eine bedenkliche Entwicklung. Polen landet in den Bereichen auf dem 32. Platz.

Die Umfrage wurde von mehr als 12.500 Expats weltweit durchgeführt für 53 Staaten. Für Deutschland haben 1150 Personen ein Feedback gegeben. Dabei spielten Aspekte wie Lebensqualität, Arbeit, Wesentliches für Expats o.ä. eine besondere Rolle. Vor allem wurde immer wieder darauf hingewiesen, dass sich viele Expats in Deutschland absolut nicht willkommen fühlen.

W neuesten raporcie Internationales, największej sieci expatriantów (emigrantów), w ramach której od 2014 r. corocznie przeprowadzane są ankiety wśród osób mieszkających i pracujących za granicą, w ankiecie z roku 2024 Niemcy wypadły gorzej niż kiedykolwiek wcześniej. W ogólnym rankingu zajmują dopiero 50. miejsce na 53, więc biorąc pod uwagę nie-dobór wykwalifikowanych pracowników jest to niepokojąca tendencja. W tym rankingu Polska zajmuje 32. miejsce.

Ankieta została przeprowadzona wśród ponad 12500 emigrantów w 53 krajach. W przypadku Niemiec 1150 osób udzieliło informacji zwrotnej. Szczególną rolę odgrywały aspekty jak jakość życia, praca i inne ważne kwestie dla emigrantów. Przede wszystkim zwracano uwagę, że wielu emigrantów w Niemczech nie czuje się mile widzianych.

Stephan Wolting ist ordentlicher Professor und Lehrstuhlleiter für Interkulturelle Kommunikation an der Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań. Vorher war er wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Heinrich-Heine-Universität Düsseldorf und als Expat in Diensten des DAAD an internationalen Hochschulen in Europa, Afrika und Asien tätig.

Stephan Wolting jest profesorem zwyczajnym i kierownikiem katedry Komunikacji Międzykulturowej na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wcześniej był pracownikiem naukowym na Uniwersytecie Heinricha Heinego w Düsseldorfie oraz pracował jako ekspat w służbie DAAD na międzynarodowych uczelniach w Europie, Afryce i Azji.

Es handelt sich insgesamt um eine alarmierende Tatsache oder Umfrage für ein exportorientiertes Land. Eine Möglichkeit, dieser Tendenz entgegenzuwirken in einer zunehmend stärker von Krisen und Kriegen gebeutelten Welt, besteht darin, die Grundlage eigen-, fremd- interkulturellem Verständnisses schon in frühesten Jahren zu legen. Dabei kommen Jugendbegegnungen bilateraler oder multilateraler Art eine immer exponiertere Rolle zu.

Jugendbegegnungen gelten auch innerhalb von Studien seit geraumer Zeit als ein Schlüssel interkultureller Verständigung. Ob und inwieweit diese von nachhaltigem Erfolg gekrönt sind, hängt von der Zeitspanne, dem Rahmen, der Größe, dem Alter der Gruppen, und vor allem auch dem Inhalt bzw. der konkreten Durchführung dieser Veranstaltungen ab.

In diesem Zusammenhang wird in den letzten Jahren der Blick nicht mehr nur auf das ‚Fremde‘ gerichtet, um zu einem größeren Verständnis zu gelangen bzw. die interkulturelle Kompetenz der Teilnehmerinnen und Teilnehmer zu fördern oder zu stärken, sondern es wird immer mehr die kritische Reflexion eigener kulturalisierender und vorschnell ethnisierender Einstellungen oder Verhaltensweisen im Sinne selbsterfahrenden Lernens von Lerner und Lehrer berücksichtigt und in Simulationen zum Thema gemacht. Auf diese Weise wird parallel dazu zugleich der zum Teil unscharf und inflationär benutzte Begriff *interkulturell* geschärft und für die Praxisanwendung und operative Übungen präzisiert.

Unter der unabdingbaren Voraussetzung, nicht nur das Andere als Fremdes zu verstehen, sondern auch das Eigene als Fremdes, zeigen sich auf diese Weise prak-

Taki wynik ankiety jest szczególnie alarmujący w przypadku kraju nastawionego na eksport. Jednym ze sposobów przeciwdziałania tej tendencji w obecnym świecie, coraz bardziej dotkniętym kryzysami i wojnami, jest budowanie fundamentów zrozumienia własnej i innych kultur już od najmłodszych lat. Dwustronne i wielostronne wymiany młodzieży odgrywają w tym coraz ważniejszą rolę.

W wielu w badaniach spotkania młodzieży od dawna uznawane są za kluczowy element porozumienia międzykulturowego. To, czy i w jakim stopniu są one zakończone trwałym sukcesem, zależy od czasu trwania, ram, wielkości, wieku grup, a przede wszystkim od treści i sposobu realizacji tych wydarzeń.

W tym kontekście, w ostatnich latach, nacisk nie był już położony wyłącznie na to, co „obce”, aby osiągnąć lepsze zrozumienie lub promować bądź wzmacniać kompetencje międzykulturowe uczestników. Zamiast tego, krytyczna refleksja nad własnymi kulturalizującymi i przedwcześnie etniczującymi postawami lub zachowaniami jest coraz częściej rozpatrywana w kontekście uczenia się przez doświadczenie, zarówno przez uczniów, jak i nauczycieli, podejmowana w symulacji. W ten sposób, niekiedy niejasny i inflacyjny termin *międzykulturowy* ulega wyostreniu i doprecyzowaniu w praktyce oraz ćwiczeniach operacyjnych.

Opierając się na podstawowym założeniu, jakim jest rozumienie nie tylko drugiego człowieka jako obcego, ale także siebie samego jako obcego, powstają praktyczne podejścia i ćwiczenia, które w sposób zespołowy rozwijają kompetencje międzykulturowe, na przykład poprzez wykorzystanie testu Harvard IAT, który każdy może wykonać bezpłatnie online.

„Interkulturelles Verständnis beginnt nicht mit dem Blick auf das Fremde, sondern mit der kritischen Reflexion des Eigenen.“

tische Ansätze bzw. Übungen, die interkulturelle Kompetenzen im Verbund verbessern, etwa im Rückgriff auf den Harvard IAT-Test, den jede und jeder im Netz unentgeltlich für sich durchführen kann.

In diesem Kontext kommen bei Jugendbewegungen auf spielerische Weise Anti-Bias und Anti-Diskriminierungskonzepte zum Einsatz, die von theoretischen Überlegungen im Hinblick auf *Best Practice* flankiert werden, welche insbesondere Jugendliche und Heranwachsende in Hinblick auf Abbau eigener Stereotype oder Vorurteile in den Blick nehmen.

Wichtig ist dabei zu berücksichtigen: Viele Studien zeigen, dass oft selbst die Multiplikatorinnen und Multiplikatoren sich ihrer eigenen Vorurteilsanfälligkeit nicht bewusst sind. Unter dieser Voraussetzung können sie dann auch den Schülerinnen und Schülern die entsprechenden Kompetenzen nicht vermitteln. Insofern stehen interkulturelle Trainings für einen offenen, dynamischen, (selbst-) kritischen und niemals abgeschlossenen Prozess für Lehrende und Lernende.

„Zrozumienie międzykulturowe nie zaczyna się od spojrzenia na to, co obce, lecz od krytycznej refleksji nad tym, co własne.“

W tym kontekście ruchy młodzieżowe wykorzystują ćwiczenia, które poprzez zabawę poruszają koncepcje antyuprzedzeń i antydyskryminacji i którym towarzyszą rozważania teoretyczne dotyczące *najlepszych praktyk*, koncentrujące się w szczególności na ludziach młodych i nastolatkach, w celu osłabienia ich własnych stereotypów i uprzedzeń.

Należy zauważyć, że wiele badań pokazuje, iż nawet sami multiplikatorzy często nie zdają sobie sprawy z własnej podatności na uprzedzenia. Biorąc to pod uwagę nie oni są w stanie przekazać odpowiednich umiejętności swoim uczniom. Pod tym względem szkolenia międzykulturowe stanowią otwarte, dynamiczne, (samo)krytyczne i niekończący się proces zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów.

In diesem Sinne geraten immer mehr genuin praxisorientierte und erfahrungsbetonte Trainings prioritär in den Fokus, oft um die europäische Perspektive erweitert (mit der Erwähnung konkreter Übungen, Spielen, Performances etwa zur *Charta der Europäischen Identität*, wo es etwa darum geht, Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen Kulturen selbstlernend und experimentierend auszuprobieren).

Dazu werden desweiteren Simulationen und Performances präsentiert, die im Spiel und in der Bewegung helfen sollen, Kulturalismus und geschlossene Kulturvorstellungen zu überwinden. Ein Zauberwort ist dabei das in den letzten Jahren immer stärker in Mode gekommene Begriff der *fluiden kulturellen Identitäten* oder der *fuzzy-Kulturen*, was betont, dass Kulturen nicht an der Grenze aufhören, sondern sich insbesondere in Grenzgebieten wie etwa in Polen und Deutschland vermischen.

W tym sensie szkolenia autentycznie zorientowane na praktykę i doświadczenie stają się coraz bardziej priorytetowe, często rozszerzane o perspektywę europejską (z uwzględnieniem konkretnych ćwiczeń, gier i występów, na przykład na temat *Karty Tożsamości Europejskiej*, gdzie celem jest badanie podobieństw i różnic między kulturami poprzez samokształcenie i eksperymentowanie).

Dodatkowo zaprezentowane zostaną symulacje i spektakle, które poprzez zabawę i ruch mają pomóc w przełamaniu kulturalizmu i zamkniętych koncepcji kulturowych. Kluczowym pojęciem jest tu coraz modniejsze pojęcie *płynnych tożsamości kulturowych* lub *kultur rozmytych*, które podkreśla, że kultury nie kończą się na granicy, lecz mieszają się, zwłaszcza na obszarach przygranicznych, takich jak Polska i Niemcy.

„Du bist mutiger als du glaubst, stärker als du scheinst und intelligenter als du denkst.“

A. A. Milne

Dieses hier vermittelte Praxismodell basiert auf vielen Jahren internationaler Erfahrung im Monitoring und der Supervision von Hochschulpraktikanten und -praktikantinnen, etwa an Europa-Schulen in Berlin oder bei Fortbildungen und Studierendentreffen in Kreisau u.a., und mit Multiplikatoren-Schulungen, in der ganzen Welt, nicht zuletzt im deutsch-polnischen Kontext. Die vorgestellten Konzepte wie Anti-Bias-Trainings etc., die ursprünglich aus dem Schul- und Jugendbereich stammen, versuchen auch, einen Weg aufzuzeigen, auf die Herausforderungen und Krisen der Zeit zu antworten.

Konkret werden Übungen wie interkulturelle Aufstellung (in freier Gestaltung, aber im Anschluss an Hellinger) u.a. benutzt. Lernziele sind dabei die Entwicklung von Kommunikationsstrategien wie

- a) Kultureller Empathiefähigkeit
- b) Rollendistanz und Selbstreflexion
- c) Fähigkeit zur Metakommunikation und Supervision
- d) Ambiguitätstoleranz, d.h. die Fähigkeit, andere Sichtweisen in die eigene Wahrnehmung aufzunehmen.

„Jesteś odważniejszy niż myślisz, silniejszy niż się wydajesz i mądrzejszy niż sądzisz.“

A. A. Milne

Ten praktyczny model opiera się na wieloletnim międzynarodowym doświadczeniu w monitorowaniu i nadzorowaniu stażystów uniwersyteckich, na przykład w szkołach europejskich w Berlinie, na kursach kształcenia i spotkaniach studenckich w Krzyżowej, a także na szkoleniach multiplikatorskich na całym świecie, nie pomijając kontekstu polsko-niemieckiego. Prezentowane koncepcje, takie jak szkolenia antydyskryminacyjne itp., wywodzące się z sektora szkolnictwa i młodzieży, mają również na celu zaprezentowanie sposobu reagowania na wyzwania i kryzysy naszych czasów.

W szczególności wykorzystywane są ćwiczenia takie jak konstelacje międzykulturowe (o dowolnej strukturze, ale oparte na koncepcji Hellingera). Cele edukacyjne obejmują rozwijanie strategii komunikacyjnych, takich jak:

- a) zdolność do empatii kulturowej
- b) dystans do roli i autorefleksja
- c) umiejętności metakomunikacyjne i nadzorcze
- d) tolerancja niejednoznaczności, tj. umiejętność włączania innych punktów widzenia do własnej percepcji.

Konzeptionell schließt das hier präsentierte Modell an ein Modell selbstexperimentierendes Lernen der Lernlandschaften an, das vor Jahren von der AlZ bzw. der GlZ entwickelt wurde. Darin wurde ein 5-stufiges Modell entwickelt von der

- a) kulturellen Unbewusstheit über die
- b) selbst und fremdkulturelle Bewusstseinsmachung,
- c) den Perspektivenwechsel und über
- d) den historischen und politischen Systemvergleich zur
- e) Ko-Konstruktion auf einer höheren Ebene.

An diesem Modell schließen dann die praktischen Übungen an, die im Sinne einer Mannschaft aus unterschiedlichen kulturellen Teamplayern nur gemeinsam gelöst werden können. Über die konkreten Übungen gibt ein eigens dazu entwickeltes erstes Übungsbuch Auskunft, das im nächsten Jahr erscheinen wird, woraus Übungen schon ausprobiert und evaluiert wurden.

Auf diese Weise leisten evaluierte Jugendbegegnungen einen unschätzbaren Beitrag zum interkulturellen Verständnis in der heutigen Welt, selbst wenn oder gerade dann, wenn die uns umgebende Welt zunehmend mehr durch Polarisierungen, mangelnden Respekt, aggressivem Verhalten u.ä. gekennzeichnet sind.

Umso mehr scheinen solche Jugendbewegungen, nicht zuletzt im deutsch-polnischen Kontext, an Bedeutung zu gewinnen und zu einem unverzichtbaren Desiderat zu werden.

Pod względem koncepcyjnym prezentowany tutaj model nawiązuje do modelu samokształcenia eksperymentalnego w środowiskach edukacyjnych, opracowanego przed laty przez AlZ i GlZ. Model ten składa się z pięciu etapów, poczynając od:

- a) nieświadomości kulturowej poprzez
- b) uświadamianie sobie własnej i obcej kultury,
- c) zmianę perspektywy
- d) porównanie systemów historycznych i politycznych, aż do
- e) współtworzenia na wyższym poziomie.

Model ten uzupełniają ćwiczenia praktyczne, które w duchu zespołu zróżnicowanych kulturowo uczestników można rozwiązać tylko wspólnie. Specjalnie opracowany pierwszy zeszyt ćwiczeń, który ukaże się w przyszłym roku, zawiera informacje na temat konkretnych ćwiczeń; ćwiczenia z niego zawarte zostały już przetestowane i ocenione.

W ten sposób ewaluowane wymiany młodzieżowe wnoszą nieoceniony wkład w porozumienie międzykulturowe we współczesnym świecie, nawet wtedy, a może zwłaszcza wtedy, gdy świat wokół nas charakteryzuje się coraz większą polaryzacją, brakiem szacunku, agresywnymi zachowaniami itd.

Tego rodzaju ruchy młodzieżowe zdają się zyskiwać coraz większe znaczenie i są nieodzownym pragnieniem, zwłaszcza w kontekście niemiecko-polskim.

„Kultur lebt vom gemeinsamen Erleben – nur so überwinden wir Grenzen und schaffen Verständnis.“

„Kultura żyje poprzez wspólne doświadczenia – tylko w ten sposób pokonujemy granice i budujemy zrozumienie.“

DER EINFLUSS VON MUSIK AUF DIE EMOTIONALE ENTWICKLUNG BEI BEGEGNUNGEN VON KINDERN UND JUGENDLICHEN

WPŁYW MUZYKI NA ROZWÓJ EMOCJONALNY PODCZAS SPOTKAŃ DZIECI I MŁODZIEŻY

Dr. Barbara Weiser-Lada

Was ist Musik? Ich weiß es nicht. Vielleicht ist es einfach der Himmel mit Noten anstelle von Sternen. Vielleicht ist es eine verzauberte Brücke, unter der Instrumente uns hindurchführen ...

Ludwik Jerzy Kern

Emocjonalna Inteligencja jest cechą człowieka, która jego zdolność do odczuwania i reagowania na emocje, a także sposób ich wyrażania w zależności od sytuacji. W szerszym znaczeniu obejmuje poziom wrażliwości, skłonność do wzruszeń lub ogólny poziom nerwowości i napięcia odczuwanego przez daną osobę. Dojrzała emocjonalność to świadome odczuwanie, rozumienie i wykorzystywanie emocji do rozwoju osobistego i budowania relacji.

Czym jest muzyka? Nie wiem. Może po prostu niebem z nutami zamiast gwiazd. Może mostem zaklętym, pod którym instrumenty przeprowadzają nas ...

Ludwik Jerzy Kern

Emocjonalność to cecha człowieka odzwierciedlająca jego zdolność do odczuwania i reagowania na emocje, a także sposób ich wyrażania w zależności od sytuacji. W szerszym znaczeniu obejmuje poziom wrażliwości, skłonność do wzruszeń lub ogólny poziom nerwowości i napięcia odczuwanego przez daną osobę. Dojrzała emocjonalność to świadome odczuwanie, rozumienie i wykorzystywanie emocji do rozwoju osobistego i budowania relacji.

Dr. Barbara Weiser-Lada studiuje Musikpädagogik und Klavier, absolvierte ein Aufbaustudium in Stimmführung, Chorleitung, Musiktherapie, Management und Marketing. Sie promovierte in Chorleitung, war Direktorin der Musikschule Słubice sowie Gründerin und Leiterin des deutsch-polnischen Adoramus-Chores. Sie unterrichtet Musik am Karl-Liebknecht-Gymnasium Frankfurt (Oder).

Dr. Barbara Weiser-Lada studiowała pedagogikę muzyczną i grę na fortepianie, odbyła studia podyplomowe w zakresie emisji głosu, dyrygentury chóralnej, muzykoterapii, zarządzania i marketingu. Uzyskała doktorat z dyrygentury chóralnej, była dyrektorką szkół muzycznych w Słubicach oraz założycielką i kierowniczką polsko-niemieckiego chóru Adoramus. Uczy muzyki w Gimnazjum im. Karla Liebknechta we Frankfurcie nad Odrą.

Die Musik begleitet uns seit den Anfängen der Geschichte. Die erste Kommunikation des Menschen erfolgte durch selbstgemachte Instrumente und vokale Ausdrucksformen, die je nach emotionalem Zustand der betreffenden Person für die jeweilige Situation mehr oder weniger bedeutend waren.

Es ist wichtig, auf die bedeutende Rolle der Musik hinzuweisen, die die emotionale Entwicklung von Kindern und Jugendlichen begleitet. Jeder hört gern Musik, meist die, die er selbst ausgewählt hat, sowohl in der häuslichen Umgebung als auch an öffentlichen Orten. Junge Zuhörer suchen nicht selten nach einem individuellen Stil. Oft orientieren sie sich an dem, was die ihnen nächsten Personen, sowohl Familie als auch Freunde, hören. Oft versuchen sie auch, ihre Emotionen durch den Genuss von Musik zu verbergen oder sich auf das Entdecken dieser Emotionen einzulassen. Es ist sehr wichtig, wie wir mit unseren Emotionen umgehen, insbesondere wie junge Menschen damit umgehen und wie Musik jungen Menschen helfen kann, sich selbst zu verstehen. Es ist bekannt, dass fast jeder Teenager sich dagegen wehrt, Emotionen zu zeigen, nicht darüber sprechen möchte, alle Anzeichen seiner Gefühle loswerden will und am liebsten unsichtbar wäre. Musik wird als soziale Therapie angesehen, um eigene Schwächen zu überwinden und die eigenen Werte zu festigen.

Wissenschaftliche Studien zeigen, dass Musik die Stimmung reguliert und die kognitiven Prozesse unterstützt. Sie aktiviert das limbische System, das für Emotionen verantwortlich ist. Sie ermöglicht das Fühlen und Verarbeiten von Angst, Freude, Wut, Traurigkeit und Vergnügen. Musik reguliert die Stimmung und unterstützt alle kognitiven Prozesse.

Muzyka towarzyszy nam od zarania dziejów. Pierwsze porozumiewanie się człowieka odbywało się przy pomocy samodzielnie wykonanych instrumentów oraz wokalnych form ekspresji, które w zależności od stanu emocjonalnego danej osoby, były bardziej lub mniej znaczące dla sytuacji, w której znajdowała się w/w osoba.

Należy zwrócić uwagę, na istotną rolę muzyki, jaka towarzyszy rozwojowi emocjonalnemu dzieci i młodzieży. Każdy lubi słuchać muzyki, często wybranej przez siebie, zarówno w zaciszu domowym, jak i w miejscach ogólnodostępnych. Młodzi odbiorcy niejednokrotnie szukają indywidualnego stylu. Często wzorują się na tym czego słuchają najbliższe im osoby, zarówno rodzina, jak i przyjaciele. Często też poprzez percepcję muzyki starają się ukryć swoje emocje, tudzież pozwalać sobie na odkrywanie tychże emocji. Bardzo ważnym jest, jak potrafimy sobie poradzić ze swoimi emocjami, przede wszystkim jak radzą sobie młodzi ludzie oraz jak muzyka potrafi pomóc młodym osobom w zrozumieniu samego siebie. Wiadomym jest, że prawie każdy nastolatek broni się przed okazywaniem emocji, nie chce o niej rozmawiać, chce się pozbyć wszelakich oznak swoich uczuć, najchętniej chciałby być niewidzialny. Muzyka traktowana jest jako terapia społecznościowa w pokonywaniu swoich słabości oraz w utwierdzaniu swoich wartości.

Badania naukowe wskazują, że muzyka reguluje nastrój i wspiera procesy poznawcze. Aktywuje układ limbiczny odpowiedzialny za emocje. Pozwala na odczuwanie i przetwarzanie strachu, radości, złości, smutku i przyjemności. Muzyka reguluje nastrój i wspiera wszystkie procesy poznawcze.

*„Wenn Musik
Gefühle freisetzt,
verwandelt
sich der junge
Mensch: Er wird
mutiger, offener
und glücklicher.“*

Da Musik das Ausdrücken von Emotionen erleichtert, insbesondere in der Pubertät, ist es äußerst wichtig, Begegnungen von Jugendlichen in Form von Bildungsprojekten zu organisieren. Projekte, bei denen jeder junge Musikempfänger sich selbst verwirklichen kann, indem er seine Emotionen entfaltet.

Die genannten Jugendbegegnungen, bei denen die gemeinsame Sprache die Musik ist – sowohl Gesang als auch das Spiel von Instrumenten – ermöglichen den Aufbau von Bindungen und die Integration der Gruppe. Gemeinsames Singen und Spielen erhöht das Zugehörigkeitsgefühl, senkt das Stress- und Angstniveau in sozialen Kontakten. Musik fördert die Entwicklung von Empathie und emotionaler Sensibilität. Sie entwickelt die Fähigkeit zur Zusammenarbeit und Kommunikation. Außerdem kann sie zur Reduzierung von physischem und emotionalem Stress beitragen. Wissenschaftliche Studien haben bestätigt, dass der Kontakt mit Musik die Freisetzung von chemischen Substanzen im Körper hemmt, Angst reduziert und in hohem Maße den Stress senkt.

Junge Musikhörer haben oft wenig Selbstvertrauen, fühlen sich abgelehnt und nutzlos. In diesem

*„Kiedy muzyka
uwalnia emocje,
młoda osoba się
przemienia: staje
się odważniejsza,
bardziej otwarta
i szczęśliwsza.“*

Ponieważ muzyka ułatwia wyrażanie emocji, szczególnie w okresie dojrzewania, niezmiennie ważnym jest organizacja spotkań młodzieży w formie projektów edukacyjnych. Projektów, podczas których każdy z młodych odbiorców muzyki może realizować siebie poprzez wyzwalać swoje emocje.

Wspomniane spotkania młodzieży podczas, których wspólnym językiem jest muzyka, zarówno śpiew jak i gra na instrumentach, pozwalają na budowanie więzi oraz integrację grupy. Wspólne śpiewanie i granie zwiększa poczucie przynależności, obniża poziom stresu i lęku w kontaktach społecznych. Muzyka pozwala na rozwój empatii i wrażliwości emocjonalnej. Kształtuje umiejętność współpracy i komunikacji. Może także przyczyniać się do redukcji napięcia fizycznego i emocjonalnego. Badania naukowe potwierdziły, iż kontakt z muzyką hamuje wydzielanie przez organizm substancji chemicznych, redukuje niepokój oraz w dużej mierze obniża stres.

Młody odbiorca muzyki niejednokrotnie ma mało wiary w siebie, czuje się odrzucony, niepotrzebny. Muzyka w takim przypadku staje się narzędziem w profilaktyce problemów emocjonalnych.

Fall wird Musik zu einem Werkzeug zur Prävention emotionaler Probleme. Oft wird sie mehr oder weniger bewusst als Therapie betrachtet. In dem Moment, in dem sich ein junger Mensch in einer Gruppe integriert, fürchtet er den verbalen Kontakt. Wenn er seine Emotionen beispielsweise mit Musikinstrumenten oder durch Bewegung zu einem bestimmten Rhythmus oder einer Melodie ausdrücken kann, wird er mutiger.

Meine langjährige Erfahrung in der Arbeit mit Jugendlichen bestärkt mich in der Überzeugung, wie grundlegend die Musik für die emotionale und soziale Entwicklung junger Kunstschaffender ist. Musikalische Begegnungen und Bildungsprojekte schaffen Gruppenzusammengehörigkeit. Sie unterstüt-

Często, mniej lub bardziej świadomie, traktowana jest jako terapia. W momencie integracji z grupą młody człowiek obawia się kontaktu werbalnego. Kiedy może wykorzystać do przekazania swoich emocji np. Instrumenty muzyczne lub poruszanie się do określonego rytmu, tudzież melodii, wówczas staje się on odważniejszy.

Moje wieloletnie doświadczenie w pracy z młodzieżą utwierdza mnie, jak fundamentalne znaczenie ma muzyka w rozwoju emocjonalnym i społecznym młodych adeptów sztuki. Spotkania muzyczne, projekty edukacyjne tworzą więzi grupowe. Wspierają współpracę. Młody człowiek zaczyna wierzyć w siebie, czuje się przynależny do grupy, jednocześnie rozwijając swoje umiejętności społeczne.

zen die Zusammenarbeit. Der junge Mensch beginnt an sich selbst zu glauben, fühlt sich der Gruppe zugehörig und entwickelt gleichzeitig seine sozialen Fähigkeiten.

Seit 35 Jahren leite ich den internationalen Kammerchor *Adoramus*, dessen Mitglieder junge künstlerische Talente sind. Der Chor besteht hauptsächlich aus Amateuren. Um genügend Erfahrung mit dem Singen zu bekommen, dauert es bei ihnen in der Regel 3 bis 4 Jahre. Fast immer ist dieser junge Mensch in den ersten Wochen der Proben, Treffen, Konzerte unsicher, singt korrekt, zeigt aber nicht seine Emotionen. Wenn er schließlich zulässt, dass die Musik seine Gefühle freisetzt, erfolgt eine unglaubliche Metamorphose. Ich bemerke ein ganz anderes Bild der Mimik, der ganze Körper beginnt zu musizieren. Während der Proben oder Konzerte beginnt dieser junge Sänger, mit seinen Emotionen zu spielen. Zu dieser Zeit hört er analog damit auf, in sich gekehrt zu sein. Er fängt an, bereitwilliger mit anderen zu sprechen, verbessert seine Haltung und ist glücklicher.

Die Begegnung von Kindern und Jugendlichen, das Verständnis ihrer emotionalen Reaktionen, sowohl während der deutsch-polnischen Bildungsprojekte als auch bei der Teilnahme an Amateurchören, lässt uns erneut erkennen, wie bedeutend es für Kinder und Jugendliche ist, Vertrauen in sich selbst zu gewinnen. Sie überwinden ihre Ängste und beginnen, sich so zu akzeptieren, wie sie sind. Sie werden wichtig für ihre Angehörigen, Freunde und vor allem werden sie die wichtigsten Personen für sich selbst. Sie können sich und anderen beweisen, dass sie etwas Besonderes geworden sind. Gleichzeitig gewinnen sie, im vollen Sinne des Wortes, Optimismus für die kommenden Lebensjahre.

Od 35 lat prowadzę międzynarodowy Kameralny Chór *Adoramus*, którego członkami są młodzi adepci sztuki. Chór składa się przede wszystkim z amatorów. Przygoda ze śpiewem trwa u nich zwykle 3-4 lata. Prawie zawsze podczas pierwszych tygodni prób, spotkań, koncertów ten młody człowiek jest niepewny, śpiewa poprawnie ale nie pokazuje swoich emocji. Kiedy wreszcie pozwala aby to muzyka wyzwalała jego uczucia, następuje niesamowita metamorfoza. Zauważam zupełnie inny obraz mimiki twarzy, całe ciało zaczyna muzykować. Podczas prób, tudzież koncertów ten młody chórzysta zaczyna bawić się swoimi emocjami. W tym czasie analogicznie przestaje być zamknięty w sobie. Zaczyna chętniej rozmawiać z innymi, poprawia swoją postawę, jest szczęśliwszy.

Spotkania dzieci i młodzieży, zrozumienie swoich reakcji emocjonalnych, zarówno podczas projektów edukacyjnych, jak i udziału w chórach amatorskich, pozwala nam po raz kolejny przekonać się, jak ogromne znaczenie ma dla dzieci i młodzieży uzyskanie "wiary w siebie". Pokonują oni strach, zaczynają akceptować siebie takimi, jakimi są. Stają się ważnymi dla swoich bliskich, przyjaciół, a przede wszystkim stają się najważniejsi dla siebie samych. Potrafią udowodnić sobie i innym, że stali się kimś szczególnym. Pozyskują oni jednocześnie, w pełnym tego słowa znaczeniu, optymizm na dalsze lata życia.

„Youth is not a time of life; it is a state of mind. It is not a matter of rosy cheeks, red lips and supple knees; it is a matter of the will, quality of the imagination, a vigor of the emotions, it is the freshness of the deep springs of life...”

Samuel Ullman

KULTURELLE BILDUNG MIT LANGEM ATEM

EDUKACJA KULTURALNA JAKO DŁUGOTRWAŁY PROCES

Achim Müller, Prof. Dr. Klaus Siebenhaar

Wirkungen und Erfolgsfaktoren für Projekte musikalischer Bildung aus den Evaluationen der Education-Projekte des BSOF

Zuvor

Selten nur finden sich in Deutschland Langzeitprojekte von mehr als zehn Jahren im Bereich der Kulturellen Bildung oder ästhetisch-musischen Erziehung. Noch seltener sind solche Projekte, die zugleich über kontinuierliche wissenschaftliche Wirkungskontrolle Auskunft geben über Bildungs- und Transfer-effekte künstlerischer Aktivitäten.

Die mangelhafte Berücksichtigung einer „umfassenden Bildungstheorie des Ästhetischen“ (Christian Mittelmeyer) oder auch empirisch gesicherter Ergebnisse der Transferforschung kennzeichnet neben einer oft kurzatmigen „Projektitis“ den aktuellen Stand der uferlosen, ideologisierten Bildungsdiskurse.

Dabei gehört es längst zum gesicherten Tatbestand, „dass Kinder

Skutki i kluczowe czynniki sukcesu projektów edukacji muzycznej na podstawie ewaluacji projektów edukacyjnych BSOF

Punkt wyjściowy

W Niemczech rzadko spotyka się długoterminowe projekty w dziedzinie edukacji kulturalnej i estetyczno-muzycznej, które trwałyby ponad dziesięć lat. Jeszcze rzadziej obserwujemy projekty, dostarczające dodatkowo informacji na temat efektów edukacyjnych i transferowych działań artystycznych poprzez stałą kontrolę naukową.

Niewystarczające uwzględnienie „kompleksowej teorii edukacji estetycznej“ (Christian Mittelmeyer) lub empirycznie potwierdzonych wyników badań transferowych charakteryzuje – obok często krótkotrwałej „projektomanii“ – aktualny stan nieograniczonych, ideologizowanych dyskursów edukacyjnych.

Jednak już dawno potwierdzono, że „dzieci i młodzież

Achim Müller ist Direktor für Forschung und Projektmanagement am Institut für Kultur und Medienwirtschaft (IKMW) Berlin. Von 2003–2006 war er Leiter Sponsoring und Development transmediale; von 2009–2017 war er Leiter Zentrum für Audience Development an der Freien Universität Berlin.

Achim Müller jest dyrektorem ds. badań i zarządzania projektami w Instytucie Kultury i Gospodarki Medialnej (IKMW) w Berlinie. Od 2003 do 2006 był kierownikiem działu sponsoringu i rozwoju w transmediale; od 2009 do 2017 kierował Centrum Rozwoju Publiczności na Wolnym Uniwersytecie Berlińskim.

und Jugendliche hinsichtlich ihres intellektuellen Vermögens, ihrer Kreativität, ihrer Sensibilität für Umweltreize, ihrer sozialen und emotionalen Fähigkeiten durch künstlerische Tätigkeiten gefördert werden können“¹. Das gelingt am nachhaltigsten über Musik und Tanz, dazu braucht es einen langen Atem, die tiefe Verankerung in den Schulen und die „Erweckung“ durch Künstler, mit denen gemeinsam produziert werden kann.

Genau dies sind die Voraussetzungen und Grundlagen der bisher erfolgreichen Arbeit des Brandenburgischen Staatsorchesters Frankfurt, die das Institut für Kultur und Medienwirtschaft in der wissenschaftlichen Begleitforschung seit 2012 empirisch belegt hat.

Wirkungen auf die einzelnen Schüler

Richtig durchgeführt, schaffen Projekte der musikalischen Bildung wie die des BSOF Freiräume für Kreativität, die sonst an den Schulen kaum möglich sind. In der Arbeit von professionellen Musikern, Tänzern und anderen Künstlern, insbesondere an Orten außerhalb der Schulgebäude, können die Teilnehmenden den Schulalltag vergessen, neue Dinge ausprobieren und künstlerische Fertigkeiten ein Stück weit aneignen.

Ebenso war über die größeren und kleineren Projekte des BSOF hinweg großer Stolz der Schülerinnen und Schüler ob der Aufmerksamkeit und den Applaus der vielen Zuschauer und -hörer bei den Aufführungen festzustellen.

Ein anderes wichtiges Ziel, ge-

mogą być wspierane w rozwoju swoich zdolności intelektualnych, kreatywności, wrażliwości na bodźce środowiskowe oraz umiejętności społecznych i emocjonalnych poprzez działania artystyczne“. Najtrwalsze efekty osiąga się poprzez muzykę i taniec, ale wymaga to wytrwałości, intensywnej współpracy ze szkołami i „przebudzenia“ wrażliwości dzieci przez artystów, z którymi można wspólnie tworzyć.

Właśnie takie są warunki i podstawy dotychczasowej udanej działalności edukacyjnej Brandenburgskiej Orkiestry Państwowej we Frankfurcie nad Odrą, co od 2012 roku empirycznie potwierdza Instytut Kultury i Gospodarki Mediów w ramach towarzyszących badań naukowych.¹

Wpływ na poszczególnych uczniów

Prawidłowo realizowane projekty edukacji muzycznej, takie jak te przeprowadzane przez BSOF, stwarzają przestrzeń dla kreatywności, która w szkołach jest zazwyczaj niemożliwa. Dzięki pracy profesjonalnych muzyków, tancerzy i innych artystów, zwłaszcza poza budynkami szkolnymi, uczestnicy mogą zapomnieć o codzienności szkolnej, wypróbować nowe rzeczy i w pewnym stopniu nabyć umiejętności artystyczne.

Podobnie w przypadku większych i mniejszych projektów BSOF, można było zauważyć ogromną dumę uczniów z przebywania w centrum uwagi i oklasków wielu widzów i słuchaczy podczas występów.

Kolejnym ważnym celem, jakim jest zwiększenie pewności siebie i zaufa-

steigertes Selbstbewusstsein und Vertrauen in die Fähigkeiten und den eigenen Körper, wird dagegen deutlich stärker ausgeprägt, wenn längere Proben- und Produktionsphasen die Möglichkeit geben, Erlerntes zu festigen und Herausforderungen erfolgreich zu meistern.

Wirkungen in und zwischen den Klassenverbänden

Neben den Wirkungen auf die einzelnen Schüler entwickeln die Projekte auch Effekte in den Klassenverbänden und zwischen den beteiligten Klassen. Überwiegend wurde berichtet, dass die gemeinsame intensive künstlerische Arbeit den Zusammenhalt in den beteiligten Klassen festigt. In einigen Fällen wird aber auch deutlich, dass es auch zu einer Spaltung zwischen Schülern, die mitmachen und solchen, die nicht mitwirken, kommen kann – verbunden mit Abgrenzung und Abwertungen.

Ähnliches gilt für das Zusammenkommen und -arbeiten mit anderen Klassen und Schulen. Während die positiven Bewertungen überwiegen, gibt es trotzdem eine nennenswerte Anzahl von Stimmen, die sich vom Verhalten der anderen Klassen gestört fühlen.

Dies scheint noch einmal verstärkt zu werden, wenn in Projekten mit Schülern aus zwei Ländern Sprachbarrieren und kulturelle Unterschiede hinzukommen. So können sich schnell Abgrenzungen, Be- und Abwertungen etablieren, wenn nicht durch gemeinschaftsstiftende künstlerische Arbeit oder Erfolgserlebnisse Verbindungen gestiftet werden.

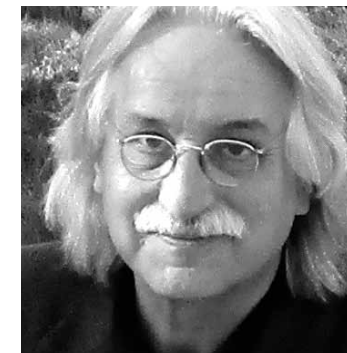
nia do własnych umiejętności oraz swojego ciała, co osiąga się znacznie łatwiej, gdy dłuższe fazy prób i produkcji dają możliwość utrwalenia nabytej wiedzy i pomyślnego pokonania wyzwań.

Wpływ na klasy i relacje między nimi

Oprócz wpływu na poszczególnych uczniów, projekty mają również wpływ na klasy i relacje między nimi. W większości przypadków odnotowano, że wspólna intensywna praca artystyczna wzmacnia spójność w uczestniczących w projekcie klasach. W niektórych przypadkach wyraźnie widać jednak, że może dojść do podziału między uczniami, którzy biorą udział w projekcie, a tymi, którzy nie uczestniczą w nim, co wiąże się z wykluczeniem i deprecjonowaniem.

Podobnie jest w przypadku spotkań i współpracy z innymi klasami i szkołami. Chociaż przeważają pozytywne opinie, istnieje jednak znaczna liczba głosów, które wyrażają niezadowolenie z zachowania innych klas.

Wydaje się to jeszcze bardziej nasilać, gdy w projektach z udziałem uczniów z dwóch krajów dochodzi do barier językowych i różnic kulturowych. W ten sposób szybko mogą powstać podziały, negatywne oceny i dyskryminacja, jeśli nie uda się nawiązać więzi poprzez wspólną pracę artystyczną lub wspólne sukcesy.

Prof. Dr. Klaus Siebenhaar ist Geschäftsführender Gesellschafter des Instituts für Kultur und Medienwirtschaft (IKMW); er war u.a. Distinguished Professor für Arts Management und Humanities an der Central Academy for Fine Arts (CAFA) in Peking. Von 1990 bis 2001 war er Mitglied der künstlerischen Leitung des Deutschen Theaters

Prof. Dr. Klaus Siebenhaar jest dyrektorem zarządzającym w Instytucie Kultury i Gospodarki Medialnej (IKMW); był m.in. Profesorem Wybitnym w dziedzinie Zarządzania Sztuką i Humanistyki w Centralnej Akademii Sztuk Pięknych (CAFA) w Pekinie. W latach 1990–2001 był członkiem kierownictwa artystycznego Deutsches Theater.

¹ Christian Mittelmeyer: Warum und wozu ästhetische Bildung? Oberhausen 2012. S. 8.

¹ Christian Mittelmeyer: Warum und wozu ästhetische Bildung? Oberhausen 2012. S. 8.

Erfolgsfaktoren in der Gestaltung von Projekten

Neben den Wirkungen auf die Teilnehmenden zeigen die Untersuchungen auch auf, welche Faktoren zum Erreichen der genannten Wirkungen und der Vermeidung negativer Effekte beitragen:

- **Arbeiten an (dritten) Orten außerhalb der Schulen** mit echten Entfaltungs- und Spielräumen ermöglicht es, Kreativität freizusetzen und Wirksamkeit außerhalb der Routinen des Schulalltags zu erfahren.
- **Charismatische Schlüsselpersonen** wie Dirigenten oder Choreographen reißen mit, personifizieren die Projekterfahrung und tragen so dazu bei, das Erlebte noch fester in der Erinnerung der Teilnehmer zu verankern.
- Noch näher als die Schlüsselpersonen sind den Schülern häufig die **Workshopleiter und professionellen Mit-Künstler** (Musiker, Tänzer, Sänger). Sie verkörpern für die Teilnehmer die Kunst, die ihnen gezeigt wird und inspirieren zudem durch ihre Lebenserfahrung. Daher sollten bei der Auswahl der Workshopleiter immer **professionelle Künstler** mit echter Begeisterung für die Arbeit mit Laien im Mittelpunkt stehen. Auf gleiche Weise ist Begleitung durch Live-Musik immer eingespielter Musik vorzuziehen.
- Ein **großer Anteil der Ideen von Teilnehmern am finalen Werk** wird genau wahrgenommen. Hier sind kürzere Projekte im Nachteil, die weniger Raum dafür bieten, die Teilnehmereideen bis zu einem bühnenreifen Stand auszuarbeiten.

Czynniki sukcesu w projektowaniu projektów

Oprócz wpływu na uczestników badania wskazują również, jakie czynniki przyczyniają się do osiągnięcia wymienionych efektów i uniknięcia negatywnych skutków:

- **Przygotowanie projektów w miejscach poza szkołą**, oferujących prawdziwą przestrzeń do rozwoju i zabawy, pozwala uwolnić kreatywność i doświadczyć skuteczności poza rutyną codziennego życia szkolnego.
- **Charyzmatyczne osoby kluczowe**, takie jak dyrygenci lub choreografowie, które zarażają uczestników swoją pasją i są uosobieniem doświadczeń związanych z projektem, przyczyniają się do jeszcze mocniejszego utrwalenia przeżyć w pamięci uczestników
- Jeszcze bliżsi uczniom niż osoby kluczowe są często **prowadzący warsztaty i profesjonalni artyści** (muzycy, tancerze, śpiewacy). Uosabiają oni dla uczestników sztukę, której się uczą, a ponadto inspirują ich swoim doświadczeniem życiowym. Dlatego przy wyborze prowadzących warsztaty należy zawsze skupiać się na **profesjonalnych artystach**, którzy wykazują prawdziwy entuzjazm do pracy z amatorami. Analogicznie: akompaniament muzyki na żywo jest zawsze lepszy niż muzyka odtwarzana z taśmy.
- Wiele **pomysłów i propozycji uczestników** zostaje uwzględnionych w ostatecznej wersji dzieła. Krótsze projekty są tutaj w niekorzystnej sytuacji, ponieważ oferują mniej miejsca na dopracowanie pomysłów

→ **Vollwertige Werke und Bühnen** werden von Schülern und Eltern erkannt. Ihre Aura wertet den Beitrag der Schülerinnen und Schüler auf, in ihren eigenen Augen, aber auch im persönlichen Umfeld. Genauso werden nicht ernstgenommene Werke als solche identifiziert, mit der entsprechenden Abwertung gegenüber der „echten“ Kunst.

→ Die **Zusammenarbeit mit Schulleitungen, Lehrkräften und Eltern** im Vorfeld der Projekte ist essenziell, um die am besten geeigneten Klassen auszuwählen, die organisatorischen Rahmenbedingungen sicherzustellen, die Begleitung durch Fachlehrer und die Unterstützung von anderen Fachlehrern zu gewährleisten und die Akzeptanz seitens der Eltern zu bekommen.

→ Bereits **aufeinander eingespielte Klassenverbände und mit Musik und Kunst als Unterrichtsfach vertraute Klassen** fügen sich besser in die Projektarbeit, die häufig viel Eigenmotivation und -initiative auch als Gruppe braucht, ein.

→ Für die **erfolgreiche Zusammenarbeit von Klassen oder Gruppen aus unterschiedlichen Ländern und Sprachräumen** braucht es mehrsprachige Tutoren oder Sprachmittler sowie Arbeitsformen, die die Gruppen frühzeitig in Austausch und gemeinsames Produzieren bringen.

uczestników do postaci gotowej do wystawienia na scenie.

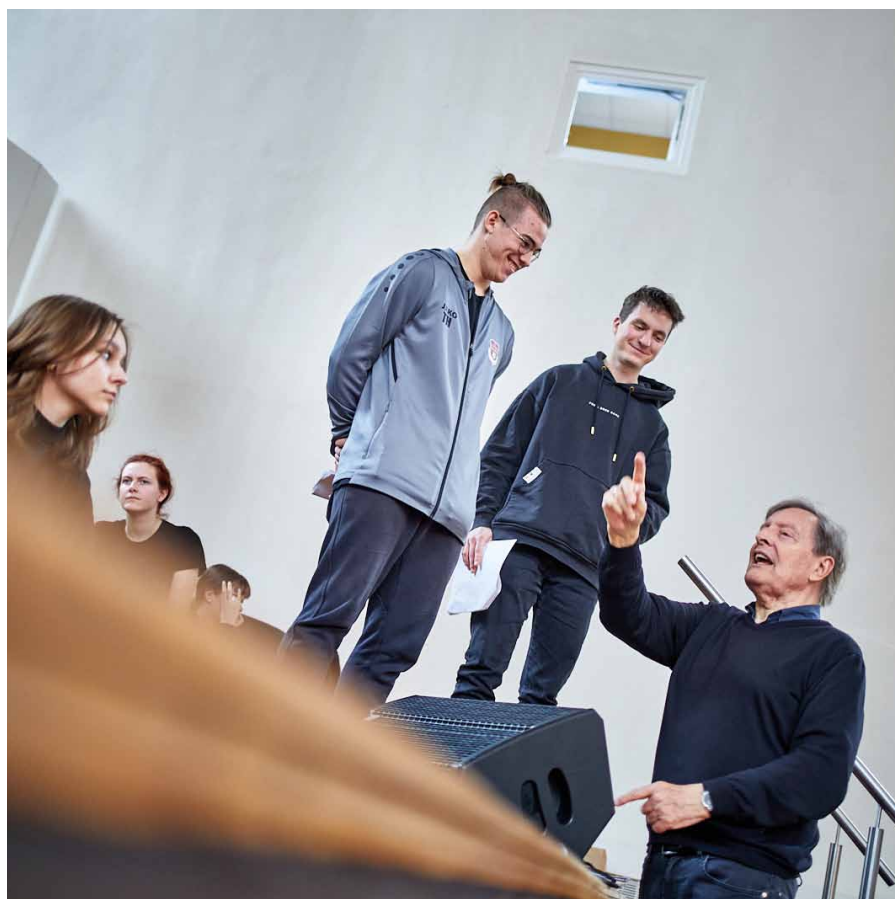
→ **Wybór pełnowartościowych dzieł i utworów** jest doceniany przez uczniów i ich rodziców. Ich jakość i rozpoznawalność podnosi wartość pracy uczniów w ich własnych oczach, ale także w ich otoczeniu. Podobnie dzieła, które nie są postrzegane jako wartościowe, są identyfikowane jako niepoważne i odpowiednio deprecjonowane w stosunku do dzieł „prawdziwej” sztuki.

→ **Współpraca z dyrekcją szkoły, nauczycielami i rodzicami** jest niezbędna na etapie przygotowań do realizacji projektów, aby wybrać najbardziej odpowiednie klasy, zapewnić odpowiednie warunki organizacyjne, zagwarantować wsparcie ze strony nauczycieli przedmiotów artystycznych i innych nauczycieli specjalistycznych oraz uzyskać akceptację rodziców.

→ **Klasy, które już dobrze się ze sobą zgrały oraz klasy z dostępem do muzyki/sztuki jako przedmiotu nauczania**, mogą lepiej włączyć się w pracę projektową, która często wymaga dużej motywacji i inicjatywy własnej, również jako grupa.

→ Aby **współpraca między klasami lub grupami z różnych krajów i obszarów językowych** przebiegała pomyślnie, potrzebni są wielojęzyczni opiekunowie lub tłumacze, a także formy pracy, które dużo wcześniej angażują grupy w wymianę i wspólne tworzenie projektu.

SCHÜLERSTIMMEN ZUM PROJEKT GŁOSY UCZNIÓW NA TEMAT PROJEKTU

Ich habe Angst davor, was passiert wenn Messi mit Fußball aufhört. Ich habe Angst davor dass Real Madrid mal besser wird als FC Barcelona. Ich habe Angst davor die Prüfungen zu bestehen. Ich brauche Mut um selbstbewusst bei meinen Fußballspielen aufzutreten um den Gegnern Angst zu machen. Natürlich habe ich auch Angst vor dem Tod. Aber dadurch setze ich mir Ziele die ich schaffen möchte vor dem Tod.

Wenn ich Angst habe gehe ich zu meinen Eltern, oder ich behalte es in mir drin. Mut ist, wie Selbstbewusstsein eine gute Strahlung .... Angst und Mut ist wichtig für unser Leben. Weil dann weiß man seine Grenzen.

Eine Angst die wir alle haben ist es etwas zu verlieren. Um genau zu sein, unsere Geliebten zu verlieren. Würden wir in dieser ständigen Angst leben, könnte man nicht lieben und all die schönen Momente mit diesen besonderen Personen würden verloren gehen. Deshalb finde ich, sollte man mutig sein.

Boję się tego, co się stanie, gdy Messi zakończy karierę piłkarską. Boję się, że obleję egzaminy. Real Madryt kiedyś będzie lepszy od FC Barcelony. Boję się, że zdam egzaminy. Potrzebuję odwagi, żeby pewnie występować na moich meczach piłkarskich i wzbudzać strach w przeciwnikach. Oczywiście boję się też śmierci. Ale właśnie dlatego wyznaczam sobie cele, które chcę osiągnąć przed śmiercią.

Kiedy się boję, idę do moich rodziców albo zatrzymuję to w sobie. Odwaga, tak jak pewność siebie, to dobra energia... Strach i odwaga są ważne w naszym życiu, ponieważ wtedy znamy swoje granice.

Jednym z lęków, które wszyscy odczuwamy, jest strach przed utratą czegoś. A dokładniej – przed utratą naszych bliskich. Gdybyśmy żyli w ciągłym strachu, nie moglibyśmy kochać, a wszystkie piękne chwile z tymi wyjątkowymi osobami zostałyby utracone. Dlatego uważam, że powinniśmy być odważni.

... zum Beispiel kann man Angst vor Spinnen oder eine ganz andere Art von Angst, wie die Angst vor dem Verlust eines geliebten Menschen, darstellen. ... Jemand, der zum Beispiel im Krieg ist, empfindet vielleicht keine Angst, weil sein Leben ihm sinnlos erscheint, während die Angst vor der zuvor erwähnten Spinne für jemanden trivial erscheinen mag, jedoch für eine andere Person so starke Emotionen hervorrufen kann, dass sie anfängt zu schreien und zu kreischen ...

Angst ist eine Emotion, die jeden von uns betrifft. Für jeden sieht sie anders aus; für die eine Person wird sie lähmend sein, für die andere motivierend. Oft handeln wir trotz Angst, was man Mut nennen kann. Mut bedeutet, in Anbetracht eines Risikos zu handeln oder die Angst zu überwinden.

Mut ist etwas Notwendiges, aber auch etwas, das jemanden in die Irre führen kann. Jemand möchte mutig erscheinen, weil er von anderen Aufmerksamkeit bekommen möchte, was ihn auch zu Betrug und Diebstahl verführen kann.

... dla przykładu można ukazać strach przed pająkami lub całkiem inny strach np. przed utratą bliskiej osoby. ... ktoś na wojnie nie odczuwa strachu, ponieważ wydaje mu się, że nie ma dla kogo żyć, natomiast strach przed wcześniej wspomnianym pająkiem może wydawać się dla kogoś błahostką, lecz jednocześnie dla innej osoby może być to tak silna emocja, że może ktoś zacząć krzyczeć lub pisać.

Strach to emocja, która dotyczy każdego z nas. Dla każdego wygląda on inaczej, dla jednej osoby będzie paraliżujący, dla innej motywujący. Często działamy mimo strachu, co można nazwać odwagą. Odwaga, czyli działanie wobec jakiegoś ryzyka albo też przezwyciężanie strachu.

Odwaga jest czymś potrzebnym, ale też czymś co może kogoś pogubić. Ktoś może się wydawać, że jest odważny, ponieważ chce, aby był zauważony przez ludzi go otaczających co może prowadzić do oszustw i kradzieży.

Wenn du Angst hast, gibst du auf, sitzt du im Schatten. Du wirst nichts ändern, weil du in den Ketten der Angst gefangen bist... Wenn du dich ihr jedoch nicht unterwirfst, wirst du die Wirkung spüren. Vielleicht wirst du sterben oder psychisch oder physisch leiden. Zumindest hast du es aber versucht, und jemand wird sich an dich erinnern.

Angst ist für mich eine Barriere, die mich davon abhält, meine Träume zu verwirklichen, und mir nicht erlaubt, einen Schritt nach vorne zu machen. Am häufigsten entsteht sie aus Sorge um meine Lieben – ich habe Angst, dass jemand krank wird und ich nicht helfen kann. Angst ist wie ein Schatten, der selbst das hellste Licht schwächt.

Viele Menschen reden Kindern ein, dass Angst haben schlecht ist und sie, wenn sie erwachsen sind, nicht mehr so ängstlich sein werden, aber Ängste sind menschlich und niemand wird seine Ängste nur durch das Erwachsenwerden verschwinden lassen.

Gdy się boisz, rezygnujesz, siedzisz w cieniu. Nic nie zmienisz, bo jesteś w kajdanach strachu... Natomiast jak mu się nie dasz, odczujesz konsekwencje. Może zginiesz albo ucierpisz psychicznie lub fizycznie. Ale przynajmniej spróbowałeś i ktoś to zapamięta.

Strach to dla mnie bariera, która zatrzymuje mnie przed spełnianiem marzeń i nie pozwala zrobić kroku do przodu. Najczęściej rodzi się lęku o bliskich – boję się, że ktoś zachoruje, a ja nie będę mogła pomóc. Strach jest jak cień, który przygasza nawet najjaśniejsze światło.

Wielu ludzi wmawia dzieciom, że strach jest czymś złym i że kiedy dorosną, nie będą już tak się bać. Ale lęki są czymś ludzkim i nikt nie pozbędzie się ich tylko dlatego, że dorósł.

FRAGEN AN DIE DEUTSCHE LEHRERIN INES STREY

PYTANIA DO NIEMIECKIEJ NAUCZYCIELKI INES STREY

Karl-Liebknecht-Gymnasium Frankfurt (Oder)

Frau Strey, Sie waren mit Ihrer 10. Klasse beim Projekt Spannungsfelder IV – Lüge und Wahrheit zum ersten Mal dabei. Wie haben Sie davon erfahren und was hat Sie dazu bewogen?

Vom Projekt Spannungsfelder habe ich durch die Musiklehrerin meiner Klasse erfahren, die an diesem Projekt bereits mehrfach teilgenommen hatte. Das Thema Wahrheit und Lüge klang spannend, interessant aber auch aktuell, das hat sofort mein Interesse geweckt und meinen Wunsch, mit meiner Klasse daran teilzunehmen.

Das ist ja eine ganze Menge Arbeit – auch für die Lehrer. Viele Proben finden nach der Schule statt, das heißt, Sie opfern dafür Freizeit. Warum?

Naja, opfern klingt nach Leiden, da war ich weit von entfernt. Sicherlich habe ich auch zusätzlich Freizeit investiert, aber das hätte ich nicht getan, wenn ich nicht 100% vom Projekt überzeugt gewesen wäre. Überzeugt, dass die Schüler immens davon profitieren

Pani Strey, po raz pierwszy Pani klasa brała udział w projekcie „Obszary napięć IV – Kłamstwo i prawda”. Jak się Pani o nim dowiedziała i co Panią przekonało do udziału w projekcie?

O projekcie „Obszary napięć” dowiedziałam się od naszej nauczycielki muzyki, która już kilkakrotnie brała w nim udział. Temat prawdy i kłamstwa brzmiał interesująco, ale też aktualnie, co od razu wzbudziło moje zainteresowanie i chęć wzięcia udziału w projekcie wraz z moją klasą.

To naprawdę sporo pracy – również dla nauczycieli. Wiele prób odbywa się po szkole, co oznacza, że uczniowie i nauczyciele poświęcają na to swój wolny czas. Dlaczego?

Cóż, poświęcenie brzmi jak cierpienie, a ja byłam od tego daleka. Oczywiście poświęciłam na to swój czas wolny, ale nie zrobiłabym tego, gdybym nie była w 100% przekonana do projektu. Byłam przekonana, że uczniowie odniosą z tego ogromne korzyści. Również dla mnie było to ciekawe doświadczenie, które

werden, aber auch für mich war es eine spannende Angelegenheit meinen Horizont zu erweitern, für die ich sehr dankbar bin!

Haben sich Ihre Erwartungen in Bezug auf die Ergebnisse erfüllt?

Ich unterrichte Fremdsprachen und bin kulturell sehr interessiert, halte mich jedoch in dieser Hinsicht für „talentfrei“, ich kann weder gut zeichnen noch singen. Ich war mir nicht sicher, ob ich die Klasse so begleiten und unterstützen kann, wie es notwendig ist. Aber Kultur ist eben mehr, nicht nur Kunst, Literatur, Musik, es ist doch die Gesamtheit des menschlichen Zusammenlebens, und wir alle sind ein Teil davon. Ja, meine Erwartungen haben sich erfüllt.

Was sagen Ihre Schüler dazu, was haben sie davon?

Die Schüler waren am Anfang, ich will nicht sagen skeptisch, eher erwartungsvoll. Sie wussten nicht genau, was auf sie zukommt. Sie haben sich während des Projektes immer mehr darauf eingelassen, d.h. sie haben mitgestaltet, eigene Ideen eingebracht, hinterfragt, wollten genau verstehen, wie man mit Hilfe der Musik das Thema darstellen kann.

Natürlich bedeutet gemeinsames Arbeiten auch Stärkung der Teamarbeit, Kommunikationsfähigkeit und Selbstvertrauen. Meine Klasse ist gewachsen, als Team aber auch jeder Einzelne dadurch, wie er sich mit dem Thema auseinandergesetzt hat.

poszerzyło moje horyzonty i za które jestem bardzo wdzięczna.

Czy spełniły się Pani oczekiwania dotyczące wyników projektu?

Uczę języków obcych i bardzo interesuję się kulturą, ale uważam się za osobę niezbyt uzdolnioną w tej dziedzinie, nie umiem ani dobrze rysować ani śpiewać. Nie byłam pewna, czy będę w stanie towarzyszyć klasie i wspierać ją w taki sposób, jak jest to konieczne. Ale kultura to coś więcej niż tylko sztuka, literatura i muzyka – to całość ludzkiego współżycia, a my wszyscy jesteśmy jej częścią. A więc: tak, moje oczekiwania się spełniły.

Co mówią uczniowie, co oni z tego mają?

Na początku uczniowie byli może nie tyle sceptyczni, co raczej pełni oczekiwań. Nie wiedzieli dokładnie, co ich czeka. W trakcie projektu coraz bardziej się angażowali, tzn. współtworzyli, wnosili własne pomysły, zadawali pytania, chcieli dokładnie zrozumieć, jak można przedstawić ten temat za pomocą muzyki.

Oczywiście wspólna praca oznacza również wzmocnienie pracy zespołowej, umiejętności komunikacyjnych i pewności siebie. Moja klasa rozwinęła się nie tylko jako zespół, ale także każdy z uczniów indywidualnie, dzięki temu, jak zmierzył się z tematem.

Würden Sie solche Projekte auch anderen Schulen empfehlen?

Ein klares JA!

Sie nehmen auch wieder an diesem Projekt Spannungsfelder V – Angst und Mut teil. Sehen Sie die Erwartungen der „Macher“ – also des BSOF – erfüllt, für die Schüler Brücken zur Kultur zu bauen? Ist das nachvollziehbar möglich?

Ich glaube, der beste „Beweis“ dafür, dass das Brücken bauen gelungen ist, ist daran zu sehen, dass die Schüler in den Probepausen die Musik gepfiffen oder gesummt haben.

Eine letzte Frage: Wie sehen Sie den Stellenwert von Kultur in dieser gesellschaftlichen Umbruchzeit – gefragt sind ja eher die MINT – Fächer. Wozu brauchen Schüler Kulturvermittlung? Ist das überhaupt notwendig?

Kulturvermittlung ist eine vielschichtige Angelegenheit. Es geht nicht nur um die Vermittlung von Wissen, das den Schülern hilft, die Welt besser zu verstehen, wie z.B. bei den MINT-Fächern. Hier geht es um mehr, es geht darum, Toleranz zu entwickeln, die eigene Identität zu reflektieren, Verständnis für kulturelle Vielfalt zu entwickeln, essentiellen Eigenschaften für das Leben in einer globalisierten Welt!

Czy poleciłaby Pani takie projekty innym szkołom?

Zdecydowanie TAK!

W tym roku Pani klasa znów bierze udział w projekcie „Obszary napięć – strach i odwaga”. Czy uważa Pani, że oczekiwania „twórców” – czyli BSOF – dotyczące budowania mostów między uczniami, a kulturą zostały spełnione?

Myślę, że najlepszym „dowodem” na to, że budowanie mostów się powiodło, jest fakt, że uczniowie podczas przerw w próbach stale pogwizdywali lub nucili muzykę wykorzystaną w projekcie.

Ostatnie pytanie: Jak postrzega Pani znaczenie kultury w okresie obecnych zmian społecznych, gdzie większym zainteresowaniem cieszą się przedmioty ścisłe. Dlaczego uczniowie potrzebują edukacji kulturalnej? Czy jest ona w ogóle konieczna?

Edukacja kulturalna to złożona kwestia. Nie chodzi tylko o przekazywanie wiedzy, która pomaga uczniom lepiej zrozumieć świat, jak ma to miejsce na przykład w przypadku przedmiotów ścisłych. Chodzi o coś więcej, o rozwijanie tolerancji, refleksję nad własną tożsamością, rozwijanie zrozumienia różnorodności kulturowej, czyli cech niezbędnych do życia w zglobalizowanym świecie!

FRAGEN AN DIE POLNISCHE LEHRERIN ALICJA CIESIELKA

PYTANIA DO POLSKIEJ NAUCZYCIELKI ALICJI CIESIELKI

Uniwersyteckie Liceum Ogólnokształcące w Słubicach

Frau Alicja, Sie haben zum ersten Mal mit Ihrer Klasse 10 am Projekt Spannungsfelder IV – Lüge und Wahrheit teilgenommen. Wie haben Sie davon erfahren und was hat Sie dazu bewogen? Das ist wirklich eine Menge Arbeit – auch für die Lehrer. Viele Proben finden nach der Schule statt, was bedeutet, dass sie ihre Freizeit dafür opfern. Warum?

Unser erstes gemeinsames Projekt war das Projekt Spannungsfelder III „Recht und Gerechtigkeit“. Wir erfuhren von dem Projekt durch Małgorzata Picz (Musikvermittlerin BSOF), die uns zur Teilnahme einlud. Das Format und die Thematik des Projekts faszinierten uns, und es bot eine großartige Gelegenheit für die – nicht immer einfache – Diskussion über moralische Themen. Der künstlerische Charakter des Projekts ist ein großer Pluspunkt, da uns im Schulalltag nicht immer Zeit oder Energie für Kreativität bleibt. Die Proben finden außerhalb der Unterrichtszeiten statt, was aus Sicht der Schule eine erhebliche organisatorische Herausforderung darstellt. Wir sind uns jedoch bewusst, dass dies einfach notwendig

Pani Alicjo, po raz pierwszy braliście udział w projekcie Spannungsfelder IV – Kłamstwo i prawda z waszą klasą 10. Jak się o tym dowiedziałeś i co cię do tego skłoniło?

W zasadzie nasz pierwszy wspólny projekt to edycja III – Prawo i Sprawiedliwość. O projekcie dowiedzieliśmy się od p. Małgorzaty Picz, która zaprosiła nas do udziału. Zaczekała nas forma jak i tematyka projektu, który okazał się świetną okazją do dyskusji, nie zawsze łatwej, na tematy dotyczące moralności. Artystyczna forma projektu jest ogromnym plusem, bo w codzienności szkolnej nie zawsze jest czas i siła na kreatywność.

To naprawdę sporo pracy – również dla nauczycieli. Wiele prób odbywa się po szkole, co oznacza, że poświęcają na to swój wolny czas. Dlaczego?

Próby rzeczywiście mają miejsce poza godzinami lekcyjnymi, co z perspektywy szkoły jest dość sporym wyzwaniem organizacyjnym. Uznajemy jednak, że po prostu jest to ko-

ist, und bemühen uns, die Schüler zu betreuen, da wir glauben, dass dies zu ihrer Entwicklung beiträgt.

Was sagen die Schüler dazu, was haben sie davon?

Zunächst freuen sie sich natürlich über die Pause vom Unterricht. Langfristig betrachten sie dies jedoch als Gelegenheit, aus sich herauszukommen. Sie freuen sich auf ein neues Abenteuer und die Möglichkeit, ihre Soft Skills weiterzuentwickeln. Außerdem ist dies für sie eine Gelegenheit, neue Menschen und Kulturen kennenzulernen und ihre Sprachkenntnisse zu verbessern.

Würden Sie solche Projekte anderen Schulen empfehlen?

Ja, ich kann dieses Projekt anderen Schulen wärmstens empfehlen. Wir schätzen seine Offenheit, Ehrlichkeit und Universalität.

Sie nehmen auch an diesem Projekt Spannungsfelder V – Angst und Mut teil. Wurden ihre Erwartungen – also an das BSOF – bezüglich des Brückenbaus zur Kultur für die Schüler erfüllt?

Ja, wir freuen uns darauf, an dem nächsten Spannungsfelder Projekt teilzunehmen. Wir hoffen, dass wir weiterhin daran arbeiten können, Brücken mittels der Kultur zu bauen.

niecznie i staramy się organizować opiekę nad uczniami, wierząc że to jest wkład w ich rozwój.

Co na to mówią uczniowie, co z oni tego mają?

W pierwszym odruchu cieszy ich przerwa od zajęć lekcyjnych, co jest naturalne. W szerszej perspektywie traktują to jako okazję do wyjścia ze swojej skorupki. Cieszą się na nową przygodę, możliwość rozwoju swoich kompetencji miękkich. Jest to dla nich również okazja do poznania nowych osób, kultury, poprawienia swoich umiejętności językowych.

Czy polecilibyś takie projekty innym szkołom?

Tak, serdecznie polecam innym szkołom ten konkretny projekt. Cenimy w nim otwartość, szczerłość i uniwersalność.

Wasi uczniowie biorą również udział w tym projekcie Spannungsfelder V – Strach i Odwaga. Czy ich oczekiwania – czyli BSOF – dotyczące budowania mostów do kultury dla uczniów zostały spełnione?

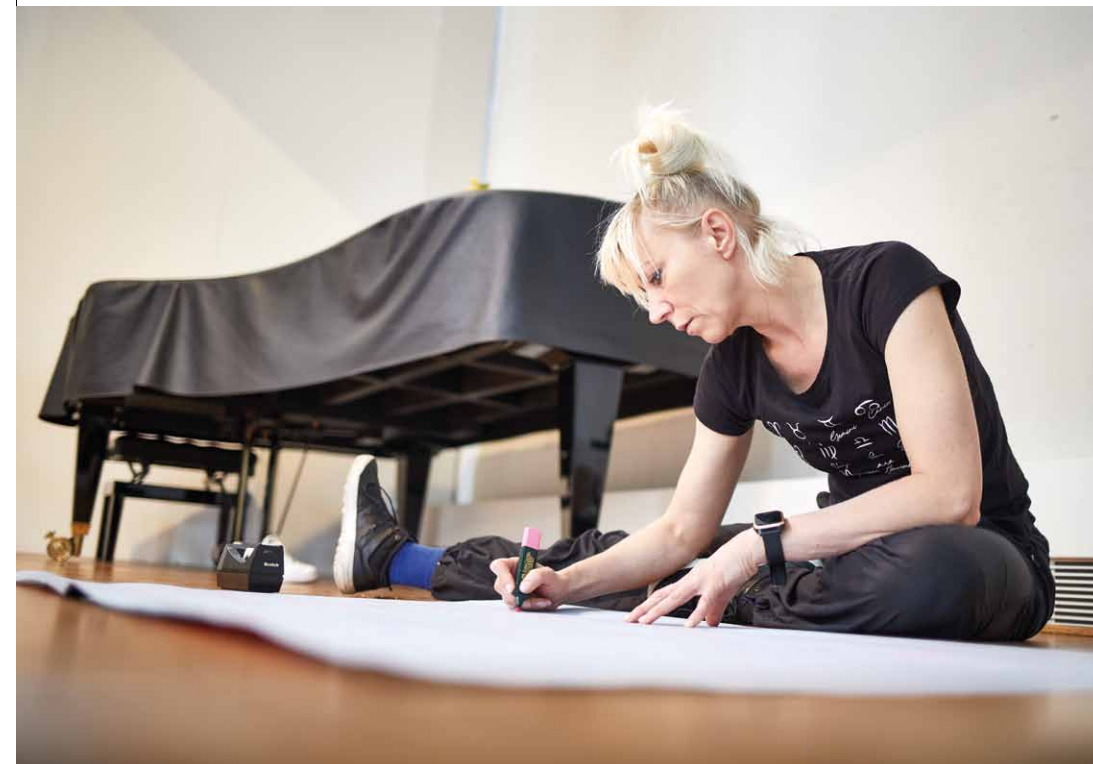
Zgadza się, będziemy mieli przyjemność uczestniczyć w kolejnej odsłonie Spannungsfelder. Mamy nadzieję na dalszą pracę nad budowaniem mostów do kultury.

Wie sehen Sie die Bedeutung der Kultur in dieser Zeit des sozialen Wandels – hier werden ja eher die Natur- und Technikwissenschaften gefragt. Warum benötigen Schüler eine Ausbildung im Bereich Kultur? Ist das überhaupt notwendig?

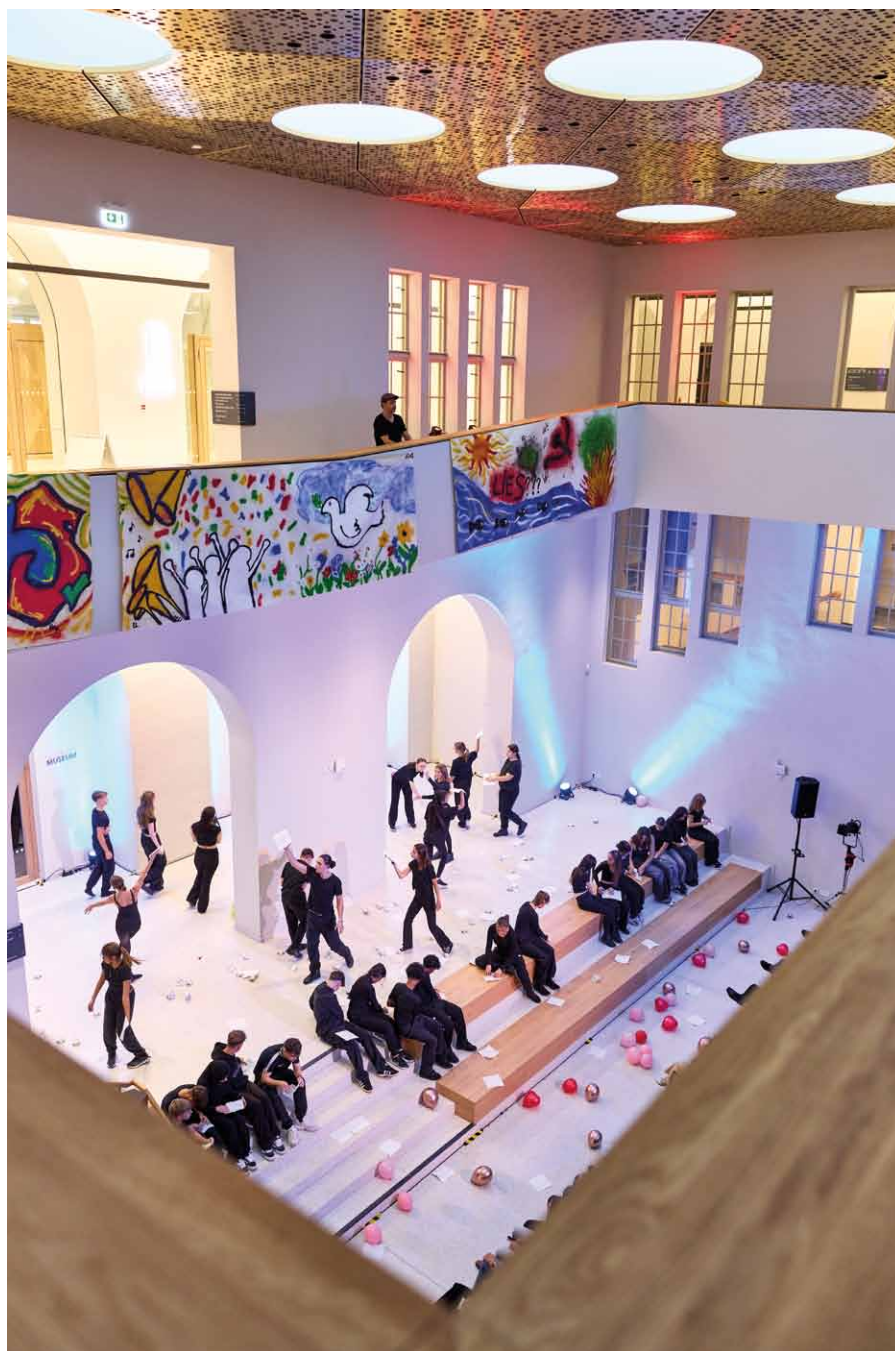
Die Kultur hat uns in den schwersten Zeiten gerettet, deshalb sehen wir den Sinn und die Notwendigkeit, Schüler in diesem Bereich auszubilden. Die Kultur prägt unsere Sensibilität, unser Identitätsgefühl und macht uns zu mehr als nur zu einem physischen Subjekt. Naturwissenschaftliche und technische Fächer sind natürlich ebenso wichtig. Wir glauben jedoch, dass erst die Verbindung dieser beiden Welten uns zu bewussten Menschen macht.

Jak postrzegają Państwo znaczenie kultury w tym czasie społecznych zmian, gdzie istotne są raczej przedmioty ścisłe i techniczne. Po co uczniom kształcenie w zakresie kultury? Czy jest to w ogóle konieczne?

Kultura ratowała nas w najcięższych czasach, widzimy sens i konieczność kształcenia uczniów w tym zakresie. Kultura kształtuje naszą wrażliwość, poczucie tożsamości, czyni nas czymś więcej jak zlepkiem tkanek. Przedmioty ścisłe i techniczne są równie ważne. Wierzymy jednak, że dopiero połączenie tych dwóch światów czyni nas ludźmi świadomymi.

WARUM DIE SPARKASSE KINDER- UND JUGENDPROJEKTE FÖRDERT

DLACZEGO SPARKASSE WSPIERA PROJEKTY DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

*Veit Kalinke, Vorsitzender des Vorstandes
der Sparkasse Oder-Spree / Przewodniczący
zarządu Sparkasse Oder-Spree*

Sie sind ein Langzeit-Projekt – und eine Erfolgsgeschichte: Die Education-Projekte unseres Staatsorchesters, initiiert 2008 vom langjährigen Chefdirigenten Howard Griffiths.

Ein Ereignis ist mir in diesem Zusammenhang bis heute in Erinnerung geblieben: Das Abschiedskonzert von Howard Griffiths. Viele Reden, Danksagungen, Blumen, die spontane Intonierung der „inoffiziellen britischen Nationalhymne“ der Musiker für ihren scheidenden Chef. Besonders beeindruckend fand ich jedoch die Rede eines 16-jährigen Mädchens, früheres Mitglied einer Förderschule, jetzt Absolventin einer Oberschule, die genau an diesem Tag ihr Abschlusszeugnis mit der Note 1,5 bekommen hatte und im neuen Schuljahr aufs Oberstufenzentrum wechseln sollte. Bewegend, die folgenden Worte: „Dass ich jetzt hier stehe und zu Ihnen frei sprechen kann, verdanke ich auch die-

Projekte edukacyjne frankfurckiej Orkiestry Państwowej, zainicjowane w 2008 roku przez wieloletniego dyrygenta i dyrektora muzycznego Howarda Griffithsa, to przedsięwzięcie długoterminowe i uwieńczone wieloma sukcesami.

W tym kontekście jedno wydarzenie wyjątkowo utkwiło mi w pamięci — koncert pożegnalny Howarda Griffithsa. Było tam wiele przemówień, podziękowań, kwiatów i spontaniczne wykonanie przez muzyków „nieoficjalnego brytyjskiego hymnu narodowego“ dla odchodzącego dyrygenta. Szczególnie duże wrażenie zrobiło na mnie przemówienie 16-letniej dziewczyny, byłej uczennicy szkoły specjalnej, a obecnie absolwentki liceum, która tego dnia otrzymała świadectwo z oceną bardzo dobrą i w nowym roku szkolnym miała rozpocząć dalszą naukę w szkole ponadgimnazjalnej. Wzruszające były jej

sen Projekten!“ Es gab stehenden Applaus. Sie hatte viermal an den Education-Projekten teilgenommen.

Das ist es, was wir als Sparkasse – wie wohl jeder andere Förderer auch – mit unserer Unterstützung erreichen wollen: Nachhaltigkeit. Bildung – durchaus auch emotionale Bildung. Förderung von Selbstbewusstsein, Stolz auf das eigene Können bei den Kindern und Jugendlichen.

Sicher, wir als Sparkasse können keine Lücken im Schulsystem schließen. Allerdings sind wir sehr wohl dem Gemeinwohl verpflichtet. Und wenn wir sehen, dass sich unsere Unterstützung lohnt, dann haben wir etwas dazu beigetragen, soziale Spaltungen ein wenig zu verringern.

Das Brandenburgische Staatsorchester arbeitet beharrlich, mit großer Begeisterung und Engagement, mit viel Herzblut und Enthusiasmus an dieser wunderbaren Aufgabe. Wir freuen uns, dass unsere Unterstützung nicht „Eintagsfliegen“ hervorbringt, sondern einer jahrelangen Erfolgsgeschichte zugutekommt. Besonders freuen wir uns, dass diese wichtigen Education-Projekte auch nach dem Weggang des ehemaligen Initiators nicht nur weitergeführt, sondern auch weiterentwickelt wurden. Die Verbindung von Howard Griffiths zum Orchester und dessen kleiner, engagierter Education-Abteilung trägt bis heute Früchte und hat Spuren hinterlassen. Hervorheben möchte ich in diesem Zusammenhang das unermüdliche Wirken von Christine Hellert. Ihre Kraft, Ausdauer und Leidenschaft für diese tollen Projekte sind auch Vorbild und Beispiel für die jungen Mitwirkenden.

Wir gratulieren, freuen uns auf das letzte Spannungsfelder-Projekt und drücken weiterhin die Daumen!

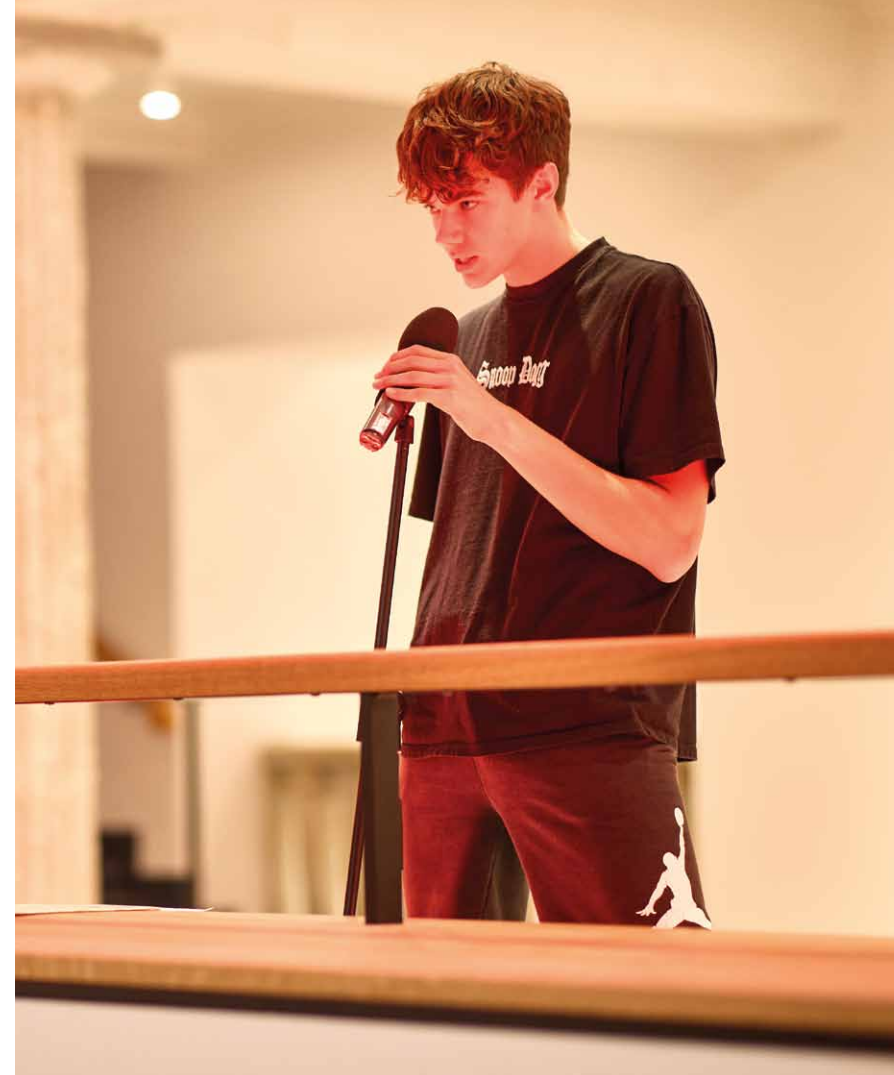
sлова: „То, że stoję tu teraz i mogę do Was swobodnie przemawiać, to również zasługa tych projektów!“ Tu nastąpiła owacja na stojąco. Uczennica ta czterokrotnie brała udział w projektach edukacyjnych BSOF.

Bank oszczędnościowy Sparkasse – podobnie jak każdy sponsor – chce dzięki wsparciu osiągnąć zrównoważony rozwój. Naszym celem jest edukacja, także edukacja emocjonalna, a przede wszystkim promowanie pewności siebie i dumy z własnych możliwości wśród dzieci i młodzieży.

Oczywiście jako bank oszczędnościowy nie jesteśmy w stanie zniwelować luk w systemie szkolnictwa. Jesteśmy jednak bardzo zaangażowani we wspólne dobro. Więc jeśli uznajemy, że nasze wsparcie przynosi korzyści uczestnikom i słuchaczom, to w pewnym stopniu przyczyniliśmy się do zmniejszenia podziałów społecznych.

Brandenburska Orkiestra Państwowa pracuje z entuzjazmem i zaangażowaniem, wkładając wiele serca, realizując to wspaniałe zadanie. Cieszymy się, że nasze wsparcie nie jest chwilowym prześłykiem, ale przyczynia się do długoletniej historii sukcesu. Szczególnie godny podkreślenia jest fakt, że projekty edukacyjne były kontynuowane i rozwijane nawet po odejściu ich inicjatora. Relacja Howarda Griffithsa z orkiestrą i jej działem edukacyjnym nadal przynosi owoce i odcisnęła we Frankfurcie swoje piętno. W tym kontekście chciałbym podkreślić niestrudzoną pracę pani Christine Hellert. Jej siła, wytrwałość i pasja podczas realizacji tych projektów stanowią wzór do naśladowania i przykład dla młodych uczestników.

Dlatego serdecznie gratulujemy Brandenburskiej Orkiestrze Państwowej i czekamy na finałowy projekt cyklu „Obszary napięć“ (Spannungsfelder)!

„Dass ich jetzt hier stehe und zu Ihnen frei sprechen kann, verdanke ich auch diesen Projekten!“

Schülerin und Projektteilnehmerin

„Że mogę teraz tutaj stać i mówić do Państwa swobodnie, zawdzięczam także tym projektom!“

Uczennica i uczestniczka projektu

DATEN UND FAKTEN

Diese Projekte richten sich an
Schüler:innen der Sekundarstufe
I und II

Spannungsfelder I – MUSIK UND TECHNIK

**23.9.2021 – Messehalle
Frankfurt (Oder)**
**28.9.2021 – Ückermärkische
Bühnen Schwedt**

Robert Meyer, Theremin
Smartphone-Chor: Schüler:innen
des Karl-Liebknecht-Gymnasiums
Frankfurt (Oder) / Schüler:innen der
Gesamtschule Talsand, Schwedt
Anne Kathrin Meier, Dirigentin
Smartphone-Chor

Spannungsfelder II – ORIENT MEETS OKZIDENT

**1.5.2022 – Messehalle
Frankfurt (Oder)**

Ney: Murat Cakmaz
Percussion / Improvisationen:
Burak Özyavuz
Workshopleiter Percussion: Burak
Özyavuz / KSI e.V., Stuttgart
Workshopleiterin Bodypercussion:
Camilla Oebel, Berlin
Schüler:innen des Karl-Liebknecht-
Gymnasiums Frankfurt (Oder) /
Schüler:innen des OSZ Strausberg
In Zusammenarbeit mit dem
BTMK, Berlin
Mit Unterstützung des Türkischen
Generalkonsulates, Berlin

Spannungsfelder III – RECHT UND GERECHTIGKEIT

**27.4.2023 – Konzerthalle
„C. Ph. E. Bach“ Frankfurt (Oder)**

Schüler:innen der Waldorfschule
Frankfurt (Oder)
Schüler:innen des Uniwersyteckie
Liceum Ogólnokształcące w Słubicach
Choreographie: Eliza Hołubowska
Assistentin: Anna Kamińska
Thomas Georgi, Cello-Solo

DANE I FAKTY

Te projekty są adresowane do
uczniów szkół średnich pierwszego
i drugiego stopnia.

Pola napięć I – MUZYKA I TECHNIKA

**23.09.2021 – Hala targowa
we Frankfurcie nad Odrą**
**28.09.2021 – Sceny
Ückermärkische w Schwedt**

Robert Meyer, teremin
Chór smartfonowy: Uczniowie
Gimnazjum im. Karla Liebknechta we
Frankfurcie nad Odrą / Uczniowie Szkoły
Podstawowej Talsand w Schwedt
Anne Kathrin Meier, dyrygentka chóru
smartfonowego

Pola napięć II – ORIENT SPOTYKA SIĘ Z ZACHODEM

**1.5.2022 – Hala targowa
Frankfurt (Oder)**

Ney: Murat Cakmaz
Perkusja / improwizacje: Burak Özyavuz
Kierownik warsztatów perkusyjnych:
Burak Özyavuz / KSI e.V., Stuttgart
Instruktorka warsztatów
Bodypercussion: Camilla Oebel, Berlin
Uczniowie Gimnazjum im. Karla
Liebknechta we Frankfurcie nad Odrą /
Uczniowie OSZ Strausberg
We współpracy z BTMK, Berlin
Przy wsparciu Konsulatu Generalnego
Turcji w Berlinie

Pola napięć III – PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ

**27.4.2023 – Sala koncertowa
„C. Ph. E. Bach“ we Frankfurcie
nad Odrą**

Uczniowie Szkoły Waldorfskiej we
Frankfurcie nad Odrą
Uczniowie Uniwersyteckiego Liceum
Ogólnokształcącego w Słubicach
Choreografia: Eliza Hołubowska
Asystentka: Anna Kamińska
Thomas Georgi, solista na wiolonczeli

Spannungsfelder IV – LÜGE UND WAHRHEIT

**28./29.9.2024 – Atrium
des Rathauses Frankfurt (Oder)**

Schüler*innen des Karl-Liebknecht-
Gymnasiums Frankfurt (Oder)
Schüler*innen des Uniwersyteckie
Liceum Ogólnokształcące w Słubicach
Choreographie: Eliza Hołubowska,
Theater Gryfino
Assistenz: Anna Kamińska
Puppenspieler: Arkadiusz Porada,
Theater des Lachens Frankfurt (Oder)
Einstudierung des Spatzenchores
der Singakademie Frankfurt (Oder):
Magdalena Iłowska
Geigensolist: Lenny Ray Angermann

Spannungsfelder V – ANGST UND MUT

**22.11.2025 – Atrium des
Rathauses Frankfurt (Oder)**

Schüler*innen des Europa-Gymnasiums
Frankfurt (Oder)
Schüler*innen des Uniwersyteckie
Liceum Ogólnokształcące w Słubicach
Choreographie: Eliza Hołubowska,
Tanztheater Gryfino
Choreographische Mitarbeit und
Pantomime: Arkadiusz Porada,
Theater des Lachens Frankfurt (Oder)
Keyboard: Riccardo Bozolo

FÜR ALLE PROJEKTE:

Künstlerische Leitung: Howard Griffiths
Projektleitung und Idee: Christine
Hellert sowie die Mitarbeiterinnen der
Education-Abteilung des BSOF Anne
Kathrin Meier und Małgorzata Picz
Für die technische Betreuung danken
wir dem Technik-Team des Kleist Forums
Frankfurt (Oder) und dem technischen
Leiter Stefan Welker

Die Basis-Workshops der Projekte I – IV
fanden in der Begegnungsstätte Schloss
Trebnitz statt

Förderer und Sponsoren / Sponsorzy i mecenasowie

**Brandenburgisches
Staatsorchester Frankfurt**

Lebuser Mauerstraße 4

15230 Frankfurt (Oder)

+49 335 552 73 00

sekretariat@bsof.de

www.bsof.de